

AGW

Nr. 40.

6. Oktober 1923

DAAMIDE TUALETTIDE SPETSIAAL-ÄRI
J. S A A R

Tallinnas, Narva mnt. 19.

Pakub austatud daamidele kõige suuremas valikus elegantsemaid viimaste Pariisi modellide järgi valmistatud õhtu- ja balli-tualette, siidi ja villaseid kleite, pluuse, kuubesid, pesu j. n. e. valmis ja

tehakse tellimiste järgi.

Töö osavate meistrite järelvalvel kiire ja korralik.

Hinnad väljaspool võistlust.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus

«**PÄEVALEHT**»

Kõige suurem graafikatööstus Eestis

Kõige uuemate võime-
lusitega sisseseatud

trükkida

Kõige suuremad ja täie-
likumad rotatsioon-
masinad, kiirpressid
ja ladumasinad. Kõige
mitmekesisem trükitäh-
tede valik j. n. e. j. n. e.

Litograafia

Offsettrükk

Kõige täielikum, mood-
sate abinõudega töötav

tsinkograafia

valmistab võrdlemata
hästi, kõige kiiremini ja
korralikult kõiksugu
graafilisi töid ja võib
sellel alal oma täiesti
uue sisseseade tõttu pe-
remate väljamaa selle-
kohaste ettevõtetelega
-- ilugesti võistelda --

**Töö kõige kiirem ja korralikum!!!
!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!**

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

I AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2

TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

GREEKA ENNE JA NÜÜD.

Kuulsatel meestel on harva väärilised järeletulijad ja suure minevikuga rahvaste praegused põlved ei suuda esivanemate kombel ajalugu teha.

Mis on praegune Egiptus vaaraoaegse Egiptusega võrrelduna, kui püramiidid ehitati! Mis võivad praeguse aja juudid omast kultuurist kõrvu seada Moosese-aegse Israeli rahva kultuurile! Mis on praegune Hispaania tolle Hispaania kõrval, kellel mitmes ilmajaos suured asumaad olid ja kelle rikkusega ükski võistelda ei suutnud! Eks katsu Mussolini asjata praegusele Itaaliale Caesari-aegse Rooma riigi hiilgust ja võimu anda!

Veel kurvem on lugu vana aja tähtsama kultuuririigi — Greekaga. Näib nagu oleks vanad greeklased kõik inimkonnale õelnud, mis neil õelda oli, järeletulijad peavad vana kuulsuse pärandusest elama. Kui nüüd veel Greekas nagu palverännakul käidakse, siis vana Greeka pärast; kui võitluses Türgiga paljude sümpaatiad Greeka poolt olid, siis jällegi vana Greeka pärast, kes meile vana aja suuremad sõnalised kunstiteosed, sügavama filosoofia, ilusamad marmorkujud jätnud.

Ernst Renan, tähtis Prantsuse kirjanik avaldab soovi, et kõik rahvad vana Hellase kultuuri varandused, mis nad sealt muuseumi mööda laiali vedanud, sinna tagasi viiksid; nõnda kaugel peaksid kõik rahvad jõudma.

See teeks küll Greeka ja eriti Athena ilusaks muuseumiks, aga praegused greeklased kõlbaksid kõige paremal juhusel ainult selle muuseumi hoidjaks, mitte aga muuseumi rikastajaks uute kunstiteoste läbi.

Tähtis Daani kirjanik Georg Brandes käis

mõne aasta eest Greekas ja kirjutas oma muljeist raamatu. Muu seas kõneleb ta selles, kuidas kõige sügavamalt muljet Athenas sellest kohast lootnud saada, kus kuulus kõnemees Demosthenes oma suured kõned pidas. „Seda kohta võib ühe sõnaga Pnūx'iks nimetada,“ kirjutab Brandes ja jätkab: „Päralejõudmisest saadik oli mul südame peal Pnūxi näha, kus Demosthenes seisis, kui ta Aischines'iga kuldkrooni pärast võistluskõnet pidas ja võitis. Kaua aega ei olnud mul mahti sinna minna; ükski tund ei olnud vaba. Keegi ei rutanud mulle Pnūxi näitama. Ühel päeval tuli mulle hiljuti surmamõistetud peaministri hea tuttav, sõbralik greeklanna autoga järele ja küsis, mis ma vaadata sooviks. „Ma tahan Pnūxi näha!“ ütlesin talle, mis peale ta imestust avaldas ja tähendas: „Heameelega näitan, kui autojuht teed teab.“

Ka autojuht pole seda kohta teadnud. Viimaks saadud siiski ühelt koolipoisilt teada, kus Pnūx ja kus Demosthenes oma kuulsad kõned pidas.

Tõesti iseloomulik praeguste greeklaste kohta! Ja kuidas võibki seal teisiti olla! Mis on ühist praegusel Greeka ohvitserist diktaatoril Periklese, Kimoni või Themistoklesiga! Ei ole kuulnud ühestki nüüdisaja Greeka suurest kõnemehest, luuletajast, kirjanikust. Ei teata midagi mujal Euroopas Greeka praegusest skulptuurist ega arhitektuurist. Aga midagi sellest ei jääks seal varju, kui seal aga oleks midagi näha. Käib ju iga aasta igalt kultuurimaalt rändajaid Athenas.

Brandes pahandab selle üle, et türklasi lastakse Greekamaad rüüstata ja greeklasi lüüa. 19. aastasaja algupoolel, kui Greeka ja Türgi

vahel sõda oli, läks Euroopast rohkesti vaba-tahtlikke, kellele vana Hellase kultuur armsaks saanud, türklaste vastu võitlema. Muude seas kuulus Inglise kirjanik lord Byron, kes võitluses oma elu Greeka eest jättis.

Kui hiljuti jälle Greeka Itaalia poolt liiga taheti teha, siis ärkab tema vastu Euroopas kaastunne, aga jällegi selle pärast, et Home-rost loetud, Phidiase ja Praxitelese kujusid

nähtud, Demosthenese kõnesid, Plato ja Aristotelese filosoofiat loetud.

Rahvastel aga, iseäranis väikerahvastel, kellel ei ole kuulsat, üldiselt tuntud minevikku, tuleb ennast tuttavaks tegema hakata. Reklaam ükski ei aita, peab olema mida reklameerida. Peab looma kultuuri, et selle teosed kord tähelepanu teeniks ja rahvuse piiridest väljaspool tutvustamist ja tunnustamist väärksid.

JAAN KOORT MAALIJANA JA KUJURINA.

TEMA KÜMNEAASTASE TOODANGU NÄITUSE PUHUL.

ALFRED VAGA.

On harilik nähtus, et koguni suureandelised hästiarenenud kunstnikud kõrgeväärtusliste kunstitööde kõrval õige sagedasti annavad nõrku ja igapäiseid töid, mis on kaugelt madalamad nende toodangu keskmisest väärtuslisest tasapinnast. See nähtus on loomulik ja arusaadav, sest kunstnikul, nagu igalgi teisel inimesel, on elus halbu päevi, kus väsimus, haiglane olek, hajameelsus, meeleolu langemine, mitmesugused vapustused ja üleelamised ning muud füüsilised ja hingelised põhjused kaasa toovad energia ja otsustamisvõime nõrkemise ning hingelise tasakaalutuse, mis oma halvavat pitserit surumata ei jäta neil päevil tehtud tööde peale. Mõnikord ei näe sarnased nõrgad tööd üldse päeva-valgust kunstniku eluajal, vaid saavad teatavaks ja kättesaadavaks alles peale kunstniku surma, kus nad koos etüüdidega, katsetega, kavanditega ja joonistustega kunstiajaloolastele ja kunstikirjanikkudele huvitavat materjaali pakuvad teatud kunstniku sisemise mina, töötamismetoodi ja loomisprotsessi mõistmiseks ning kindlaksmääramiseks. Kuid on küllalt nähtusi, kus kunstnik, kas vähearenenud enesekriitika või kunstipublikumi alahindamise tõttu, või koguni puhtmaterjaalsetel põhjustel igat oma vähematki tööd ilmale näitama ruttab, arvesse võtmata neid ebasoovitavaid tagajärgi, mis sarnane esinemine kaasa võib tuua, ehk isegi harva esinedes üheltmääralt pakub nii head kui halba. Kui võtta meile enamtuntud ja lähedal

seisvast Vene kunstist avaldatud väidete illustreerimiseks paar vastupidist näitust, siis võiks esimese nähtuse näitena nimetada suureandelist maalijat Valentiin Sserovi, kes oma äärmiselt arenenud enesekriitika ja eeskujulikult valju nõudlikkuse tõttu enda vastu kunagi nõrga tööga esinenud pole, alates 1887. aastast, mil ta 22-aastase noormehena kaks aastat peale õppuse lõpetamise Peeterburi kunstiakadeemias oma esimese iseseisva maali näitusel välja pani. Vastand Sserovile oleks selles suhtes sama anderikas maalija Mihail Vrubel, kes kogu oma eluaja kestes kõrgeväärtusliste meistritööde kõrval näitustel sagedasti õige halbade ja vähe algupäraste töödega esines, mis oli tingitud sellest, et kunstnik oma ande ulatust ja võimiste piire ei tunnud, end geeniuuseks luges ja oma tööde tõsisest väärtusest aru ei saanud.

Mis puutub Eesti kunstisse, siis ei ole meie kunstnikud peale mõne erandi eneste vastu kaugeltki mitte enam-vähem kindlamat nõudlikkust üles näidanud ja kunstinäitused on selle tõttu pakkunud meile harilikult ikka enam halba kui head.

Esimene mulje Koorti näitusest on sellepärast segane ja ebamäärane — näitusel ei ole ühtlast ilmet, ühtlast väärtuslist tasapinda, Lähemal vaatlusel jõuad aga varsti otsusele, mis selgesti kinnitab senist arvamist Koortist kui kunstnikust — ta on suurepärase meister kujurina, kuid halb maalija, õigemini are-

nemata maali, kes on maali harrastanud ainult kõrvalhuvina ja juhuslikult, ilma et oleks omale sellel alal esitanud suuremaid nõudeid, ilma et oleks püüdnud sel alal kõrgemate saavutuste poole. Seda tõendab juba üksi see lõpetamatus, see pealiskaudsus ja paiguti lohakus, mis vastu vaatab pea igast tema maalist. Kuid sellegipärast ei saa mõnest nende hulgas vaikides mööda minna — üksikutes neist on siiski midagi, mis lubab neid kunstitöödena lähema vaatluse alla võtta.

Kõigepealt nature morte nr. 111, — krisanteemid sinihallis savikruusis kirjatud rahvariidekireval foonil. See maal on üldiselt hästi õnnestanud ja võrreldes teiste maalidega õige hea, — temperamentliku käsitusviisiga, tehniliselt rahuloldav ja jõurikas värvide poolest tundub ta tervikuna ja üldkokkuvõttes hea keskpärase maalina. Seda sama võiks ütelda ka nature morte'i nr. 113 kohta, kui foon enam ühtlasemalt ja korralikumalt maalitud oleks. Head on veel maastikud nr. 97 ja 100, kuigi viimane maali tehniliselt palju soovi

vida jätab, ning nature morte nr. 116. Ülejäänud maalid, millest mõned kunstiliselt täiesti väärtuseta, ei teeni eraldi nimetamist, peale suurema — „Ema portree“, mida hoopis teistel põhjustel puudutada tuleb. See töö väärib tähelepanu nimelt näitusena, kuidas mitte maalida ei tohi.

Iga kunstitöö iseloomu oleneb peale kunstniku hingelaadi, temperamendi, ande suuruse ja tehniliste võimete veel mitmesugustest eri-

listest välistest põhjustest, mis kunstnikule teatud kindlad reeglid esitavad ning loomisprotsessi teatud piiridesse suruvad, millest üleastumine hävitab kunstitöö vormi ja sisu kooskõla, s. t. ilu algnõude. Nii on skulptuurteose kunstiline kooskõla suurel määral tingitud materiaali iseloomust, sest ainult materiaali eriseeloomu arvesse võtmine ning

alalhoidmine võimaldab skulptuuris saavutada kunstilist tervikut. Ei või kujur sellepärast näiteks graniidis sugugi sarnast närvilist käsitust ilmutada nagu pronksis, sest graniidi eriline iseloom nõuab lihtsust ja rahulikust vormide käsitamises. Maalteos aga, nimelt raampilt, missugune tahab olla Koorti „Ema portree“, on eestkätt rippuv lõuendi lammedast pinnast, kuigi ta oma iseloomu poolest sugugi olla ei tarvitse otsekohene pindmaal. Sest igal raampildil, vaatamata tema iseloomu peale, peab maaliline sünnitus alati kindlasti seotud olema pinnaga, millele ta asetatud, missuguue nõue aga kaugeltki mitte ei keela plastilist käsitusviisi vormides ja perspektiivse sü-

J. Koort. „Palvetaja“. (India palissander.)

gavuse andmist pildile, kuid see võib siiski sündida ainult sel määral, kui võrd maaliline sünnitus ei löhu pinda, vaid viimasega seotud on. Koorti „Ema portrees“ on aga pind lõhutud, maaliline sünnitus ei ole seotud pinnaga ja langeb raamist välja.

See on tähendatud maali peaviga, kuid on veel paar teist viga, mida nimetama peab, — nimelt puhtmaalilise ülesande lahendamata jät-

mine ja rütmi puudus joonistuses. Õieti ei või selles pildis maalilise ülesande lahendamisest üldse rääkida, sest maali sõna tõsisemas mõttes meie sealt ei leia, — lõuend on ainult kaetud teatud iseloomuta värvisegudega, mis ei anna vähematki tonaalset akkordi, kuna joonistus meele tuletab tuntud DélaCroix aforismi: „Joonte ilmas on kolm koledust: õgujoon, sümmeetriliselt lainetav joon ja kaks paralleelset.“ Üldse on Koort joonistajana väga nõrk, mispärast ka parem on tema näitusel väljapandud arvurikas- test joonistustest vaikes mööda minna.

Kuivõrd nõrk ja abitu on Koort maalijana ja joonistajana, niivõrd suur ja kindel on ta kujurina. Tema „Palvetaja“ (India palissander) on näituse hülgetöö — chef-d'oeuvre sõna kõige paremas mõttes, — tehniliselt täiuslik, suurepäraselt läbituntud plastilise joonistusega, sügava hingestatud meeoluga ning kindla staatilise rütmiga. Selle töö peale võib tema meister tõsiselt uhke olla, sest see vääraks kahtlemata aukoha ka Lääne-Euroopa kõrgete kultuurmaade parematel näitustel.

Nõrgem „Palvetaja“, kuid siiski tõsine meistritöö on „Naisterahva figuur“ (puu), millel puudub aga see hingestatus, mis kroonib esimese töö plastilist saavutust. Ta tundub enam puisemana ja elutumana ning ilmutab üksikutes detailides (näiteks kaelas) plastilist läbitöötamatust, mis küll alles pikema vaatlemise järele nähtavaks saab ja seega üldmuljet ei sega. Teine „Naisterahva figuur“ (tsement) on oma masside jaotusega ja plastilise väljendusega täiuslikum esimesest, ei suuda aga hästi esile tõusta näitusruumi halva valgustuse tõttu. Ka tundub kuju nagu liig ilmetuna, liig mehelikuna. Hästi õnnestunud on ka kolmas „Naisterahva figuur“ (gips), mille ümberkehtamine kindlamasse ja ilmekamasse materjaali väga soovitatav oleks.

Suurepärasest hoogu, temperamentlikku käsitusviisi ja erakorralisi tehnilisi võimisi avaldab mõjurikas „Figuur grupi jaoks“ (gips), mis kahtlemata nõuab ümbervalamist pronksi, millega selle töö karakterlikkus ja monumentaalne staatiliselt-rütmiline plastiline joonistus selgelt ja täiuslikumalt esile tuleks, kui seda väljendada suudab iseloomuta gips. Töö nõrga küljena tuleb märkida halvasti vormitud kaela, mis küllalt edasi ei anna figuurist läbikäivat jõurikast pingutust.

Kõigi nimetatud viie töö kõrget kunstilist väärtust tõstab suurel määral veel see, et nad kõik kindlasti välja kannatavad lahtist valgust — plein air'i, mis on skulptuurteoste kõige valjemaks ja nõudlikumaks arvustajaks. Lahtine päevalgus, eriti päikesevalgus toob skulptuurteostes tumedate varjulaikudena kriipsutatult nähtavale kõik kujuri eksimised vormi täiuslikkuse vastu, ning sellega ongi seletatav, miks leidub igalpool nii vähe häid monumente. Et Koort oma skulptuurteostes neid eksimisi vormi vastu ei ilmuta, on tingitud sellest, et tema plastikat kannavad needsamad mõjud, mis on domineerivad Prantsuse meistrite Bourdelle'i ja Mailloli toodangus, —

J. Koort. Naisterahva figuur (gips).

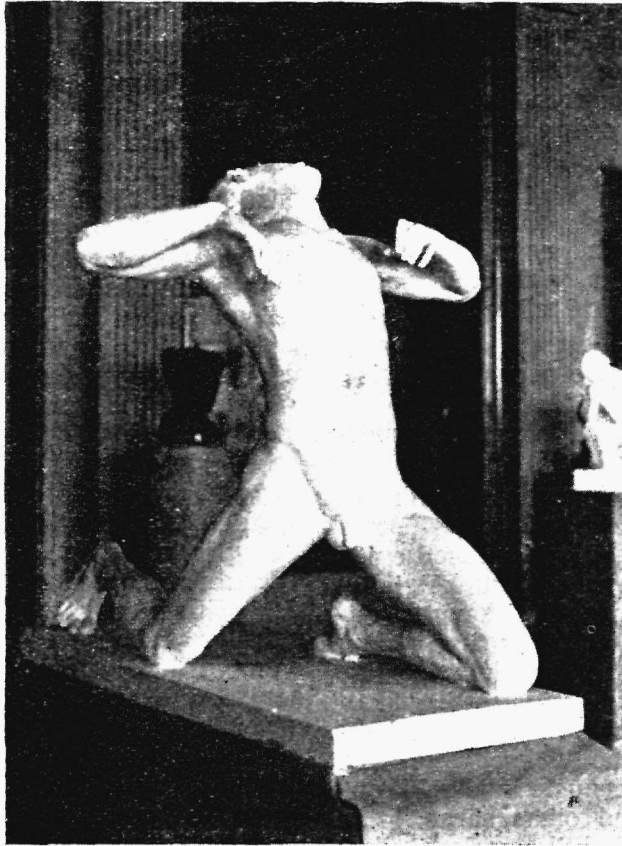
nimelt Egiptuse ja Greeka arkailine plastika oma jõuliste lihtsustatud vormidega, monumentaalse joonistusega, staatilise rütmitundega ja arhitektuurse ilmega.

Vähematest töödest tuleb kõrgeväärtusliste meistritöödena nimetada „Naisterahva pead“ (nr. 3), „Poisikese pead“ (nr. 31) ja „Nuttjat last“ — kõik kolm India palissandrist, ning „Vanamehe pead“ (must graniit), „Rä Koorti pead“ (pronks), „Naisterahva pead“ nr. 23 (raupuu) ja „Eesti taati“ (graniit). Veel on väga head „Naisterahva pea“ liivakivist, „Meesterahva pea“ puust, „Vanamehe pea“ puust, „Mask“ tsemendist, „Noormehe pea“ puust (üle värvitud) ja „Juku Sisask“ India palissandrist. Ülejäänud tööd, mis siiski kindla kunstilise

väärtusega, jäävad teiste varju ja ei suuda pikemaks kõita tähelepanu, peale marmorite ja „Piibumehe“, mille üle eraldi paar sõna.

Marmorid ei ole Koortil õnnestanud — nad on liig ilmeta-siledad ja iseloomutud, eriti „Marmor-figuur“, mille plastiline joonis täiesti kaduma läinud. Peadest on siiski suurem osa võrdlemisi head. Üldse näib, nagu ei vastaks marmor kui materjal sugugi Koorti iseloomule ja temperamendile, — kujurit just kui valdaks mingi jõuetus tema käsitamisel ja ta ei suuda marmoris töötades tõusta sarnase kõrguseni nagu teistes materjaalides.

„Piibumees“ (puu) on jõurikas, pisut karikatuuri kalduv karakterkuju, kuid arusaadavalt ei või teda kõrvu seada teiste Koorti

J. Koort. Figuur grupi jaoks (gips).

suuremate skulptuuridega; tema iseloom on selleks liig erinev, niisama ka kunstiline ülesanne ja käsitusviis. Ja just see, et „Piibumees“ ei prätendeeri olla midagi suuremat, lepib temaga ja lubab segamata nautida ta karakterlist ilmet.

Lõppkokkuvõttena tuleb konstateerida, et Koort kujurina on suur meister, kes oma loomingus jõudnud õitseajajärku, kus tehnilised raskused ära võidetud ja loomisprotsessis enam takistusi ei sünnita. Kui Eestis leidub kunstnikke, kes oma kunstiliste saavutustega meie kodumaad väljaspool kultuurmaana vääriliselt esitada võivad, siis on Koort nende seas kui mitte esimene, siis kindlasti vähemalt üks kõige esimestest.

IDEAAL.

G. RODENBACHI järele. Prantsuse keelest I. F.

I.

Montaldeau armastas septembrikuud Pariisis veeta, sest linn jäi seks ajaks tühjaks. Kui rikas, tööta misantroop, oli ta harjunud omapäraselt aega viitma, hulkudes sihita; seda ta praktiseeris peaaegu nagu kunsti, nagu peent kunsti, tema enese sõnade järele väga sügavat. mõnikord isegi vastumeelset kunsti, kuid millel olid omad võluvused, milles oli osake õudust, midagi ootamatut. Kerge rahutusega püüad lugeda mõõdaminejate nägudelt nende seisukorda, — meri mõõdaminejaid, tume voog, mis väsimatu omis askeldusis, mis loob elu illusiooni, moodustab linna.

Jalutades oli ta tähelepanelik, püüdes iseguse huviga mõista seda, mis oli arusaamatut ja tundmatut inimeste nägudel, mõötis silmade sügavust, kuulas hinge hääli. On palju kannatusi, mõtteid, elu saladusi, mis ilmaski ei ilmu

pinnale, ent võid kogemata aimata nende udust olemasolu.

Õhtu loob soodsa meeleolu sarnaseks uurimiseks, mõtete süvendamiseks — ja veel parem, kui suuremas suvi.

On tarvilik, et käijad oleksid üksikud, et valitseks teatav kord inimeste askeldusis, et valitseks vaikus, mis kõrvaldaks kõik juhusliku neist kohtamisist.

Ja Montaldeau'le oli harjumuseks saanud igapäev septembri õhtul väljas käia. Varasel sügisel kõik, kel võimalik, sõidavad suvemajadesse, ning siis oli talle Pariis iseäranis kallis.

Ta hulkus promenaadel, tänavail, Elise väljadel, kus ei olnud sõiduriistade möllu, kus ei tolgendanud igal sammul lapsehoidjad heledais värves. Näed ainult alleede kummalisi kumerusi, lillepeenraid, mida puudutanud sügisvärvid, kõrgeid puid, mis nagu põimitud kirjuist

kudedest. Valitseb üksildus. Paar last, mõned vanameeste või -naiste kujud, unistavad, rietatud musta, nagu lesed, kes otsivad varju looduse tiiva alt, — ainuke puhkepaik neile, kes kannatavad, või neile, kel valus linna kära.

II.

Montaldeau hulkus õhtul sihita. Korraga silmas ta, jalutades mõnda aega ühes sihis, naisterahvast, kelle peale ta, võib olla, tähelepanu pööranud ei oleks, kui mitte üks joon temas kütkestanud ei oleks.

Kuid kas alati ainult mõne peensuse, tühise, vaevalt märgatava joone, hääle varjundi, või koguni mõne pahe pärast eraldatakse üht naist teistest ja armastatakse teda?

Seekord köitsid tema tähelepanu tundmatu naisterahva juuksed, mis ebamäärased omas säras olid: nad olid punased, kuid erilised omas värvis; kummaliselt punased, nagu kõigi heroiliste toonide süntees, nagu lõvi karv, sügislehed, — oktoobri metsa lehtede mäng, nagu valminud viljapääd, millesse koondunud päike, või nagu vaagna vask, millel igavesti puhkab Ristija Johannese verine pää. Nende ees kahvatusid primitiivide kuulsad juuksed ja Van-Deiki Evade või Tiziani Veenuste kuldsed kroonid, mis olid liig rahulikud omas säras. Ja kuis langesid lokid meeleskohtile, raskelt, tiheidalt, sarnanedes ussi soomusile!

Alguses vaatas Montaldeau võlutuna ainult juukseid, ent nüüd pöördus tema uudishimu kogu naisterahva peale. Raske oli vaadata, kui viletsad ta riided olid. Juuksed — tuli kuninglikes tõrvikus, ent allpool vanad riided, kurvad, nagu nimetu haud. Kostüüm mustast riidest oli kulunud ja roheliseks pleekinud. Häbeliku ja ausa naisterahva vaesus on kõige liigutavam ja paratumatum; võis näha, kuis ta nõela ja niidiga riiete vanadust voldikeste alla peita oli püüdnud. Lagunenud saapaid püüdis ta kuue ääre alla peita, kartes neid kellegile näidata. Ent kõige kurvem oli kübar juubeldaval kuldsel kroonil; must väike kübar pleekinud roosidega sarnanes vanale pesale, mida sentimentaalne lind varemalt lilledega püüdnud kaunistada, mis aga nüüd jäänud vihma kätte.

Et saada täielikku ettekujutust tema suurest vaesusest, oli tarvis ainult lähemalt silmitseda. Üleüldse, tänu hoolsusele ja imestusväärilisele kannatusele, mida võib tähele panna, jättis ta kaunis korraliku mulje, nagu naisterahvas keskpärasest ringkonnast, ent tema ülevõlpidamine oli suursugune. Ta kandis isegi kindaid, mis enam kui korra bensiiniga puhastatud olid.

III.

Montaldeau tundis korraga huvi tema vastu. Tänaasel jalutuskäigul oli salapärase ilme. Ning küsimus oli keeruline. Ta hakkas juba mõtlema, niite harutama, otsima, millest kinni haarata, et täielikku pilti tema eludraamist saada. Võib olla — oli see noor tütarlaps üks, vaesekslapseks jäänud, ent võitleb siiski veel saatuse lõõkidega. Ehk oli ta lesk ja on kurb omas üksilduses. Ta oli veel noor; ta ei võinud vanem kui kahekümneviie-aastane olla ja kena oli ta mitte üks oma kummaliste juuste ja kurva ilme tõttu: tal oli kummaline näovärv, mitte nahk, vaid pilliroo süda, valge värske vaha. Ning sellest läbi paistsid peenikesed sinised soonekesed, mis põimused võrguna. Ta vaatas otse edasi, nii kaugele, et näis, nagu oleks ta pilk teisele poole elupiire ulatanud. Võluv ja kena, ning aus; sest kas autud on nii viletsalt rietatud? ... Millist jõupingutust, millist võitlust maksis see! Võis arvata, et ta kaua on otsinud oma võimiste kohast tööd ja nähtavasti pole leidnud midagi sünnist, et vähegi oma elukorda parandada, sest midu ei oleks ta kulunud närusid kannud. Nüüd käis ta sihita, tahtmatult päri voolu, kaasaveetuna inimeste voolust sel septembri õhtul, mis suri tema sügavais silmis.

Montaldeau jätkas jälgimist. Sarnaseil juhtumisel valdas teda alati kerge erutus, nagu jahimeest, kes jälgib linde; siht oli ainult üks; avada võõrast saladust. Tema hulkumisel ei olnud teisi motiive. Ning ta vihkas neid järjekindlaid Don-Juane, kergemeelseid elumaitseid, kes mõtlevad alati vaid selle peale, kuis vastutulijale naisterahvale läheneda.

Ta ei püüdnud läheneda, vaid järgnes ainult nii, et naisterahvas jäi talle unistuseks, ihalduseks, kes lõpmata käib tema ees ja tõmbab teda seletamatul jõul enese järele.

Selle asemel, et elada kaasa teiste elu ja kannatustele, pidas ta paremaks rahuliku juurduse. Ta oli ainult hüpoteeside poeet. Mõistatus oli veetlev. Tundma õppida teiste hingeelu väliste tundemärkide järele, nagu ärataks ellu ajalugu vanade rahade järele, mis maast leitud, see oli tema kutse.

Sellepärast oli ta õppinud tagasihoidlikuks ja kinniseks omis platoonilistes jälgimistes.

Ent naisterahvas punaste juustega, hoolimata suurest kaugusest ja tema rahust, märkas teda varsti.

IV.

Iga aus naisterahvas, keda jälgitakse, märkab seda otsekohe; ta tunneb külma, nagu astuks ta vana lossi varju.

Ta ehmatas ja vaatas nii, nagu vaatab koer, kui talle korruga haiget tehakse.

Montaldeau ei võinud ja ei tahtnud peale-tikkuv olla, tal oli ainult tarvidus oma jalutus-käike lühikeste sõnutute romaanidega, jälgimis-tega, möödaminejate monograafiatega ilustada; sellepärast pikendas ta sammu ja järgnes talle suures kauguses.

Kui järgned naisterahvale, siis jätkad taht-matult, nagu kaasakistuna närvilisest liikumi-sest, peaaegu nagu hüpnootiseeritult. Ning on

Viimaks pööras ta vagusamasse tänavasse. Montaldeau läks rutemini, kartes kaotada teda vanas keerulises kvartaalis.

Ning korruga seisatas naisterahvas, häm-mastuna nähes uuesti Montaldeau'd.

Ta seisatas kahevahel olles, käies rahutult jalgteel edasi-tagasi.

Kas Montaldeau ei eksinud? Kas mitte koh-tamine ei olnud määratud siin selles tänavas? Tähendab, ta ei ole siiski täiesti süütu?

Näis, nagu ootaks ta tõesti kedagi. Kuid

J. Koort. Poisikese pea (India palissander).

J. Koort. Nutja laps (India palissander).

tarvis suuremat tahtejõudu, jõupingutust, isegi siis, kui see sünnib masinlikult suurema tahteta, et seisatada, keelduda, käristada sidemeid, mis seob sind temaga nägematult ning kõrvale astu. Ning siis tunned alati suurt kurbust, nagu oleksid kaotanud lähedase, võimaliku õnne.

Montaldeau käis kaua kummalise naiste-rahva järel läbi rahvarikaste alleede, kust ta läbi läks, ja läbi äriliste tänavate, kust naiste-rahvas paistis talle lõpmata kauguses, korra kadudes õhtu hämarusse, siis tulvatuna gaasi-lampide heledast valgusest, mis magasinide ees süüdati. Mõnikord näis, nagu oleks ta korruga ümber pööranud ja tuleks talle otse vastu, ent see oli vaateakende peeglite mäng, kus ta ka-jastus.

siin oli tõsine armastus, puhas, kui ta nii vae-ne on!

Montaldeau naeratas, valmis purustama ettekujutust tütarlapsest, — tagasihoidlikust, vaesest, kuid uhkest. Juba tahtis ta end pet-tununa tunda sentimentaalsest unistusest, juba pugesid kahtlused tema peaiju ja ta tuli kõige pahematele, inetumatele oletustele.

Ent naisterahvas tegi silmapilkse otsuse, läks üle tänava, nagu tormaks vette, astus ma-gasini, mis oli teiselpool ja mille aknal seisis kuldkiri: „Siin müüakse juukseid“. Mon-taldeau uudishimu sai tugevamaks. Lihtne juh-tumine ei olnud korruga enam nii lihtne. Tä-hendab, tundmatu naisterahvas ei olnudki nii vaene, kui ostusid tegema läks, ent missugu-

seid? Oli ehk pudel lõhnaõli, neist seal, mis välja pandud aknal? Mispärast mitte luua toreduse illusioone sellele, keda ta ootas? Armastusel on omad peened, peaaegu geniaalsed konksud. Ehk, võib olla, oli ta kammi unustanud? Ent mõne minuti pärast tuli naisterahvas juba välja.

Nähes Montaldeau'd veelgi tänaval, vaatas ta temale paluvalt otsa.

Nad mõistsid teineteist vastastikku. Ja Montaldeau tundis, et teda valdas raske pettumus; uus saatuselöök oli naisterahvast tabanud ja viimane lootus kustus.

Edasi järgneda talle oleks mõttetu ja otsarbetu olnud.

V.

Üksik naisterahvas läks, kadudes järgmise tänava uttu. Tema kuju muutus ähmaseks, nagu painduks ta raskuse all; ta ei vaadanud kordagi tagasi, vaid kaugenes omas viletsas üliiriides, ainult juuksed särasid veel kaugelt, nagu kuldkroon mustal altaritekil.

Suur oli kiusatus! Kes suudaks seisatada tundmatuse lävel? Montaldeau tahtis kõik teada. Järgneda talle oli võimatu, Montaldeau oli sõjariistutu tema sügava vaikse kannatuse ees. Kuid jäi veel üks tee — küsida juukselõikajalt, kelle juurest ta äsja tuli. Ning abinõu oli lihtne, — osta mõnda tühist asja tualeti tarvis ja leida juhust kõneleda temast. Ent juhust ei olnud raske leida: väljapandud asjad rääkisid ise. Seal olid juuksed, mis iseloomustasid äri.

Astudes magasinini ning üteldes mõne komplimendi kaupmehele välja pandud juuste suhtes, Montaldeau alustas kohe tundmatust naisterahvast.

— Daamil, kes äsja teie juurest tuli, on ka kummalised juuksed.

— Teie tunnete teda?

— Ei.

— Mina ka mitte. Kuid kujutage ette — tuli omi juukseid müüma.

Montaldeau hämmastus; miski selgus mõistatuses. Jäljed olid leitud. Hele valgusekiir tungis pimedusse.

— Omid juukseid müüma! — kordas ta hämmastuses.

— Palus, et ostaksin, sest ma ju ostan ja müün juukseid.

Juukselõikaja muutus jutukaks; ta ostvat sagedasti juukseid möödaminejailt naisterahvastelt, iseäranis heledaid. Ent head juuksed on haruldased. Tal olla asjatundjad agendid Bretagnes ja mujal. Seal peetavat jahti juuste peale. Tühise asja eest olla naisterahvad val-

mis omi juukseid ära andma. Isegi raha ei maksetavat neile. „Üks minu sõber ostis juhtumisi kõiksugu tühja-tähja Pariisis kokku, ning ühes külas olid pärast tema ärasõitu kõigil naisterahvastel lühikesed juuksed, selle asemel oli igalühel uus siidist vari.“

Kaupmees rääkis kõvasti, shestikuleerides elavalt.

Montaldeau mõtles suure lõikuse peale, mis kokku voolas külades.

Ent selle juures ei unustanud ta siiski naisterahvast, kelle pärast ta magasinini astunud, ning küsis:

— Aga see naisterahvas kummaliste kuldsete juustega, kes teie juurest tuli?

— Ta on rahata ja tahtis juustest loobuda, ohverdades neid. Seda juhtub tihti. Kui oled rahata ja kohata, ning sind on tänavale visatud! Muidugi tubli temast, et mõtles juuste peale, sest on ju teisi kergemaid allikaid. Kuid juuksed on tõesti võrratud!

— Teie ostsite nad... hea hinna eest?

— Midagi sellesarnast. Võrratud — ning sellepärast ei saa osta. Oleksin teda aidata tahtnud. Aga mis teha. Kauplen sellega, mille järele nõudeid on. Oleksid kastanjarva — poleks viga, tumedad, ehk kullakarvalised, või punased... kõik kõlbavad. Kuid milleks niisugused eriskummalised! Vajan niisuguseid, mis sobiksid ostjatele. Ent nad on ainsad omas värvis. Ilmaski pole ma sarnaseid näinud. Ilusad, ent liig. Õigust öelda — neil ei ole siin paika.

VI.

Montaldeau läks koju. Kaupmehe lihtsatel sõnadel oli suur mõju olnud, veel enam aga kohtamisel tundmatu naisterahvaga.

Korruga tundus, nagu oleks ta selle tõe sümbooli tabanud. Ja ta nimetas tundmatut naisterahvast kuldsete juustega selle nimega, mis oli tõeline, sest teda oli annud ilmutus: naine, uus, igavesti rändav. Muus!

Jah, see oli ta; tema jälgedel oli ta niikaua käinud.

Geeniuste, ettekuulutajate, uue kunsti, uue usu loojate muus! Nende kõikide muus, kes töid enesega tundmatut, seda, mida enne ei olnud; ja kelle elu koledus seisab selles, et nad ei ole teiste sarnased. Kõikide poolt äratõukatud, tunnustamatu muus ning igavesti kerjus, sellepärast et tema kõrged unistused on ainsad omas tõus, kordumatud, nagu tundmatu naisterahva juuste sära, unistused, mis ei või liituda igapäevaste mõtetega ning sellepärast, lõppude lõpuks, ei ole neil kohta elus!

AJUJÄÄ, JÄÄMÄED JA ILMAD.

Dr. HEINRICH KARRER'i järele —as.

Põhjanabamaa on võimsate igaveste jäähulkade ja laialdaste jääliugustikkude maa. Need rändavad aeglaselt, kuid vahetpidamata sisemaalt ranna poole, vähehaaval merre nihkudes.

Põhja-Aasia mererand ja nabamaa piirkond on määratu jäämoodustuse koht. Aasia jäävoog läheb enamasti üle naba ja rändab piki Ida-Gröönimaa randa kui ka mõlemal pool Spitzbergeni edasi. Tema eest kaitseb Euroopat lõunast tulev ekvaatorivool. Ühtlasi Aasia jäämassidega hakkavad liikuma ka jäähulgad Ameerika nabamaa piirkonnast; nad rändavad kääneldes ja uidates läbi kõverate kaanalite, merikitsuste ja väinade. Baffiini lahte jõudes kuhjuvad nad läänerrannas, jättes ainult Gröönimaa poolt küljest nabast kitsa, hädaohtliku tee laevule. Gröönimaast lõunapoole, Labradori kõrgusel saavad kokku need jäämassid Aasia omadega, mis läbi Kara Väravate, ja Novaja Semlja ning Spitzbergeni vahelt, läänepoole valguvad. Kolmas põhja-jäävoog tuleb läbi Beringi merekitsuse, rändab piki Kamtshatka randa ja kaob Vaiksesse ookeani.

Gröönimaa kaarti vaadeldes näeme selle maa rannas kaugemale sisemaale ulatuvaid kitsaid merilahti, fjorde. Jäämassi, mis maisamaa põhikihti katab, hinnatakse üle kolme kuni viiesaja meetri paksuks; mitmes kohas võib küll jää isegi tuhande meetri paksune olla. Pea-aegu kogu määratu suur nabamaa on jäästikuga kaetud ja ainult rannas on enam-vähem kitsad, rippuvast jääst ja jääliugustikuvoost tihti katkestatud, paljad, osalt aga ka haljendavad maaribad. Üle kolme neljandiku Gröönimaa tuntud pinnast on igavese jääga kaetud, kuna üksikud eriti võimsad jääliugustikud hiiglahulkadena jääd merre kannavad. Võrdlemisi vähene osa sellest jäähulgast sulab, kuna osa aga sõuab jäämägedena ja jääpankadena lahtisesse vette. Jäsetele nabamaa kõrgustikkudele sajab talvel meetripaksune lumi. See ei sul, ja aast-aastalt tihenev lumekate raskeb. Ülemised kihid oma raskusega rõhuvad ikka tugevamini alumisi ja aegamööda muutuvad pehmed massid teralisiks, kõvaks, jääsarnaseiks. Kisuvad tugevad tormid ja marud osa lumekattest ära ehk libiseb temast osa järsust kohast alla, siis kogunevad jäähulgad nõos ja mäeselgade vahel. Nii tekivad tihti paljude miilide pikkused lumeväljad, milles lumi kõvaks jääks muutub. Hakkavad jäähulgad kal-

lakutel teedel libisema, siis liiguvad nad suure koguna, nagu mõni veniv keha, allapoole, kuna liikumine, nagu vooluski, keskel kõige tugevam on. Mida enam suureneb rõhumine ülevalt, seda enam pigistuvad kokku alumised kihid, kuni nad kõvaks nagu abras jää muutuvad. Leidub kusagil avaus või lõhe, siis surub end jääliugustik sealt läbi; vahest üle lumevälja ääre liikudes, liugleb ta mööda kallakut alla. Gröönimaa hiiglahajääliugustikud jõuavad kakskümmend meetrit ööpäeva jooksul edasi, ja fjordide tekkimist oleks võimata seletada, ilma liugleva ja purustava jää mõjuta. Gröönimaa fjordid aga on veel nüüdki täidetud jääliugustikega, mis üle maa ja ranna merre ulatuvad.

Hiigla jäämürakate vallalipääsimine ühest jääliugustiku otsast, „poegimine“, nagu Gröönimaal öeldakse, kukkumine, siia-sinna vankumine lainetama aetud fjordi vees on üks suurepärasematest loodusmängudest, mis pika põhjanaba talve järele lühikese suve tulekuga algab, mil pikad päevad müriseb ja kõmab lõhkevatest pankadest, langevatest laviinidest ja jääliugustikumägedest.

Mõnedel aastatel ilmuvad jäämäed suuremal hulgal, ulatudes kaugemale kui tavaliselt. Kui 1841. aasta aprilli keskel aurulaev „Great Western“ Londonist välja sõitis, kohtas ta jäävälja, mis idast lääne kolmkümmend miili pikk oli, ja mille ääres lai võõt jääpanke, mägesid ja ajujääid ujus. Korra nähti ühel ajal kolmsada jäämäge, millest üks pea veerandmiili pikkune oli; selle loodusnähtuse läheduses langes temperatuur kahe kraadini C. Samal aprillikuul silmasid teised laevad saja meetri kõrguseid jäämägesid, ja lõunapool 45 põhja-laiuse kraadi kaugeleulatuva jäävälja. Nii kaugel lõunapool juhtub see väga harva, ent jäämäed ujuvad tihti kuni 40 põhjalaiuse kraadini, kuigi nad muidu enamasti 50 ja 42 põhja-laiuse kraadi vahel merevöös asuvad, hoidudes lähemale Ameerika kui Euroopa rannale.

Jäämäed tekivad mitmel viisil: ühed kukuvad jääliugustikust alla, teisi rõhub veevoog sisseulatuvate liugustikuservade küljest lahti ehk õonestab neid lainte torm ja nad murduvad tõusu puhul. Hiiglahahmakad sünnivad siis, kui jääliugustikumass omal teel allaliugledes pikuti ehk risti lõhkeb. Et jää erikaal vähem on kui veel, siis ulatub jäämäest enamasti viies ehk seitsmes osa meripinnast välja. Jäämäed, mis 10 kuni 70 meetrit pealvee, ula-

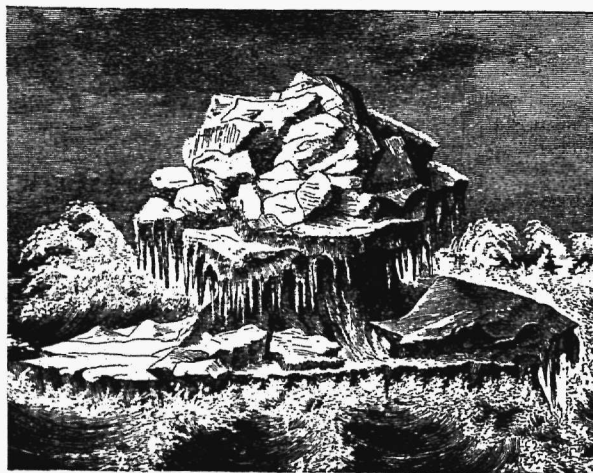
tuvad oma suurema, nägematu osaga 40 kuni 400 m. sügavusse. Mõne jäämäe massi hinnati kahekümne kuni kolmekümne miljoni kuubikmeetriini. Ei leidu harva Helgolandil suuruseid mägesid: mitmete aastate eest nägid merel sõitjad jääsaare, mis Põhjamerre paigutatult Helgolandist Hollandi rannani oleks ulatunud.

Sarnaste hiiglamürakate, samuti ka vähemate jäämägede tasakaal on püsiv ja petlik. A. W. Greely kirjutab: kui meie juulikuus Gröönimaale Godthaabi koloonia sadamasse sõita tahtsime, märkasime ilmatu suuri, kindlusetalisi jäämasse, külmanud mägesid lumivalges hiilguses. Üldiselt seisid nad vagusalt; sadamasse sisse sõites aga puudutasid meie laeva tekitatud lained õrnalt üht jäämäge kõrgete võlvidega, sirgete sammastega ja toredate kolonnaadidega, mida mööda väiksed veeojad alla langesid. Kergest lainteost jätus talle tasakaalu kaotamiseks. Ühel pilgul langes ta tuhandeks tükiks, ümberringi valgeid vahutavaid laineid tekitades. Kõuekömin aga heidutas meid kõiki.

Jäämasside ühtlusetu pinevus on põhjuseks, et nad ka täielise tuulevaikuse aegu purunevad, tihti kõuemürina sarnase müraga. Ka sulav vesi, mis pragudesse tunginud ja seal külmama hakkab, lõhub jäämassid tükkideks. Kaob raskuse keskpunkt tükkide langesel, siis kalduvad hiiglased ja kukuvad ümber; kogu ümbrus hakkab kõikumama, teised mäed vaaruvad, kukuvad, pörkuvad kokku ja muljuvad rusuks üksteise. Tuul ja veevood ajavad selle hulga edasi, ja vastastikkuse, tihti määratu suure surve all tõukuvad pangad üksteise peale, kuhjuvad, kallakpinnal kõr-

Põhja-Jäämere jäämäe läheduses.

Fantastilik jäämägi.

gemale tõustes, määratu suurteks mägedeks, sünnitades teisel küljel püstloodis seinu. Tihti ujuvad hiiglasuurtes, pea lõputuis jäämasides tuhandes sarnased jäämäed kõigis suuruses.

Iseäraline, imeilus kuju on jäämägedel, mis juba kaua teel on ehk mis järskudest jääliugustikkudest tekkinud. Tihti võib näha sisemaale viivad tugevaid koopaid, võlvkäikude rida ja käikude jäänustena — väravate võlve. Mõned mäed jälle on mitmehambulised ja lõheliised. Õrnast taevasinisest muutub helk sügava, hiiglava ultramariini, sama tore on ka roheline helk igas vahelduses. Greely kohtas omal uurimisreisil üht lõhkenud hiiglamäge. Ta püüdis paadiga läbi pääseda. „See imeilik lõhe oli vaevalt kolm ja pool meetrit lai, üle sajaviiekümne sammu pikk, ja ta tuhmvalged seinad ulatusid 15 mtr. otsejoones. Pidi küll

tuhat aastat mööduma, kuni ühel jäätunud maisamaal lumeliblede lumeliblede peale kuhjades küllalt suure tiheduse ja raskuse omasid, et seda jääks litsuda. Võib olla aastasadu liikus hiljem ääretu suur mass aeglaselt Jäämere poole, lahutus peakogust ja ujus vast alles eelviimseil aastail lõuna poole. Selle hiiglamassi miljoniid kuubikmeetrid näisid hävinematud ja oleks veel aastatuhandeid kestnud, kui nad mitte teiste ujuvate jäähiiglaste hirmsa surve all ei oleks lõhkenud ja purunenud.“

Põhjanabamail reisijad kirjeldasid kõik üksikuid ehk pikkades ridades ja parvedes ujuvaid, tihti fantastilise kujuga jäämägesid, mis suurepäraselt valgustuses muinasjutuliselt mõjuvad.

Lühikesel põhjanaaba suvel vähendavad vihmahood ujuvaid jäähulke, ja mööda mäenõlvu alla voola-

tes uuristavad ja lõhestavad neid, kuni külmema aja tulekul ka need väikesed sulisevad vihma ja sulava vee ojad kinni külmavad ja pikkade, hiilgavate jääpurikatena, ripuvate koskedena ehk hõbedaste lubjakivi purikatena jäämägedest alla rippuma jäävad. Siin sünnitavad nad sammaskäigu, seal koopa ja ripuvad rebestatud lillepalmikutena alla. Hea nägija tunneb juba laevalt, kahekümne-kolmekümne merimiili kauguselt, horisondil heleda vöödi, „jäävilksatuse“, nagu seda hüütakse, kuid õhk neis regioones ei ole alati selge. Suuremaid ja vähemaid ajujää hulke märkab merel sõitja hoiatavate märkidena veel mõne päevatee tõsisest hirmupiirkonnast eemal olles. Lähemale tulles silmab ta suurte hulkadena kokkukuhjunud jääriisi, millest laevadel raske läbi pääseda. Talve jooksul külmab merivesi jääpankadeks, mis kõige kõvema külma puhul harva üle kolme meetri paks on. See on „noorjää“. Tihti litsutakse jääpangad kokku võimsateks jääväljadeks. Tormisest tuulest ja laintevooost purustatult hakkavad nad liikuma, tõukuvad üksteise peale ja külmavad suurteks, üle viieteistkümmne meetri paksudeks pankadeks. Tekivad jäävaremed ja mäGINE jää kõrgustikkude, orgude, järvede ja ojadega. Ujuvatest jääsaartest on mõned nii suured, et kaks päeva kuluks saaniga sellest üle sõitmiseks. Pankadest koosnevad mäed on tihti üle kahesaja meetri kõrged ja kolmesaja meetri pikad; sageli võib ära tunda selle, osadest kokkukülmanud, massi üksikuid kihte.

Jää, mis peaaesjalikult merest tekkinud, katub suuri osi veeväljast, mitme ruutmiililise ümbermõõduga. Jäämäed aga sünnivad põhjanaba saarestiku maisamaal; Gröönimaalt, Spitzbergenist ja Franz Joosepi maalt satuvad nad merre mitmesuguses suuruses, olenedes ranna laadist. Maadest, mis ümbritsetud sügavatest meredest, ujuvad kõige suuremad hiiglamürakad lõuna poole; vähemad mäed jõuavad voogudesse Novaja Semlja läänerrannast ja Spitzbergeni lõunaosast.

Jääliugustikkudest merre sattunud hiigla-

sed kannavad kaasa kinnikülmanud kivitükke, ja prügi. Kui nad omal teekonnal lõunasse, mis sageli kuus- kuni kaheksatuhat kilomeetrit pikk, ikka enam purunevad ja lagunevad, langeb praht ja kivid mere põhja. Nabamailt ära viidud kivihulgad võivad sel moel sünnitada ajajooksul uue maa. Põhjapool Disko saart nihkuvad Gröönimaa läänerrannast jääliugustikud merre ja annavad üksi aastas kümneid tuhandeid jäämägesid, milliseid haarab peaaesjalikult sulavast veest tekkinud külm Jäämere ehk Labradori voog. Sellega koos ujuvad nad lõuna poole, kattes aprillis, mais ning juunis laevasõidu hirmuks merd ja tehes teda hädadohtlikuks.

Jää on lugematuid ohvrid nõudnud; iseäranis ähvardas ta valaskala- ja hülgepuudjate laevu, kes Melville merikitsuses risti läbisõiduks nabamaa jääst sündsat aega ootasid.

Kohutavaid kannatusi ja puudusi sai tunda Ameerika uurimislaeva „Polarise“ üheksateistkümmne-hingeline meeskond, kes lahus omast sõiduriistast 15. oktoobrist 1872. kuni 30. aprillini 1873. nii siis 198 päeva, ühel jääpangal ujus, kuni aurik „Tigress“ nad Labradori ranna läheduses peale võttis.

Suurtest õnnetutest juhtumistest uuemal ajal ei ole muidugi veel päris ununenud „Titaniku“ põhjaminek. Laev põrkus 1912. New-Foundlandi läheduses kokku jäämäega, ja seal hukkus üle kuuesaja inimese. Sellest vapustavast sündmusest

saadik seati sisse Atlandi ookeanis jäämägede vahikord.

Oma teadetes lükkab prof. C. Kassner kiiruse ja temperatuuri mõõtmise tagajärjel täiesti ümber senise vaate külma Labradori vöö ühtesattumist sooja golfstromiga. Külma merivoog ei kao mitte sooja alla ega lähe ka piki Uue Shotimaa ranna äärt lõuna poole, vaid golfstrom kisub ta enesega kaasa ja kääneb ta põhjaida poole minema. Külma vesi jääb selles juures pealepoole. Tuntavad külmad ilmad ja haruldased sajud mais ning juunis 1923. olid peaaesjalikult tingitud meres ujuvatest jäähulkadest lõunalääne pool Gröönimaast. Dr. R. Potonié juhtis tähelepanu Hamburi vahitornide

Jääkaljud.

laialdastele võrdlustele, mis rohkearvuliste vee temperatuuri mõõtmiste järele ajujää läheduses näitavad, kui tugev võib vee temperatuuri kahanemine olla ka suuremas kauguses jääst, iseäranis siis, kui suured jäähulgad ookeanil ujumas. Külm vesi jahutab märksa õhku. Lääne ja lõunalääne tuuled saavad ka seekord alguse voost, mis Jäämerest Islandi ja Spitzbergeni saarte vahelt tulles, muutmata oma põhjasihti, üle Briti saarte ja Põhjamere puhub, alles siis idasse pöörduv ja meile läänetuulena külma toob. Dr. V. Königi järele näitavad ilmakaardid, et mai- ja juunikuul külmade ilmade põhjuseks oli alaline õhujuurevool külmast piirkonnast Kesk-Euroopasse. Külma Jäämere voo jahutavat mõju viimastel juuni nädalatel suurendas märksa see, et voog soojast golfstromist läbi minnes tugevasti niiskust kaasa võttis ja ühes tõi pea kinnise pilvekatte, mis takistas päikesekiiri õhku soendamast. Selgines aga taevast ja soenesid päeval alumised õhukihiid maa kohal, siis kahanes seda enam temperatuur kõrgemal. Tekkis liig kiirelt ülestõusev õhuliikumine ja tõi äikesetaolise vihma. Kevade ja suve alguse külmade põhjuseks on peaaesjalikult maa ja vee soojuse vastolud, sest meri on sel ajal külmem kui kiirelt soojenev maa. Need vastolud olid 1923. iseäranis tugevad. Mai lõpul oli temperatuur Gröönimaa idarannas 11 kraadi ja 0 kraadi Islandi saarel, kuna selle vastu Kesk-Venemaal 20 ja enamgi kraadi sooja oli.

Uue aja meteoroloogia tarvitab teaduslikke abinõusid, mis tal varemalt puudusid. Iseäranis väärtuslikud on säde-ilmateatejaamad, mida viimasel ajal ikka enam sisse seatakse. Põhjas, Gröönimaa haruldaselt raskelt ligipääsetavas idarannas Mylahes, 73½ põhja-laiuse kraadil, seati sisse sädetelegraafia varustatud jaam. Sädeateid püüab ja saadab edasi Norramaale teine jaam, mis Jäämeres üksikul Jan Mayeni saarel asub. Et ka Spitzbergenil ja Karusaarel sädetelegraafiajaamad olemas, ja Island kaabliühenduse tõttu Euroopaga seotud, siis saab Euroopa ilmameet Jäämere piirkonna laialdasest osast igapäev teateid, mis Euroopa ilmakuulutusele maist juunini 1923. iseäranis tähtis oli.

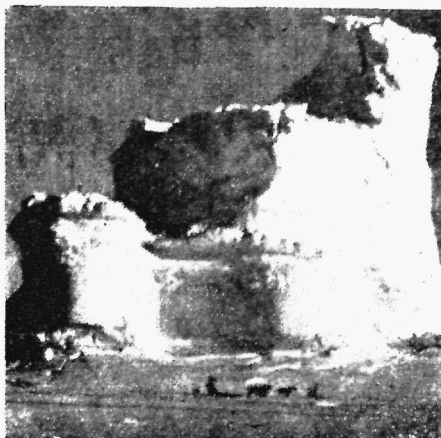
Tihti jätkub paarist külmast ilmast kange pakasega, kui rahvasuu kogu kuule, ehk mõnest nädalast, kui ta juba kogu talvele kõige suurema külma kuulsuse annab. Samuti on lood rahva üldise tõendusega mai- ja juunikülmadest, mis meie kliimale õieti tüübiline on. Rahvas „mõtleb“ heal meelil vastandites: külma talve järele oodatakse palavast suvest, ja ümberpöörduvalt. Iseäranis soojale kevadele

peab enamasti paha, vihmane suvi järgnema. Meteoroloogilised asjalikud vaatlused ja sellel põhjendev teaduslik ilmadeõpetus ei saa õigeaks tunnustada neid arvatava „seaduspärasusega“ vastolusid. Küllalt tihti järgnes toredale, tõesti iseäralikult ilusale kevadele kauakestev, palav suvi. Halvasti mõjuvad ilmad jäävad selgelt veel kaua meele. Nii püsis 1885. aasta maikuu kõige halvemas kuulsuses. Ka selles liialdab rahva arusaamine, et ta juulikuul külmade mõju rahvamajanduse peale maikuusega ühesuguseks peab, kuigi see sugugi tõi ole. Vihmarikkaile kevade ja suve esimestele kuudele järgneb harilikult hea lõikus. Linnainimene arvustab aga ilmu teiselt vaatepunktilt kui maa-mees. Kui rasked ka kanda vastumeelselt vilud, vihmased juuni-ilmad ei ole, toovad nad ometi harva tõsiseid ja kurbade tagajärgedega ilmakatastroofe. Öökülmad, lumesajud ja härmad omavad vaevalt üldsuse tähtsuse, kuigi nad vahesti siin-seal kord kahju teevad. Silmapaistvad külmad olid 9.—10. juunini 1885. a.

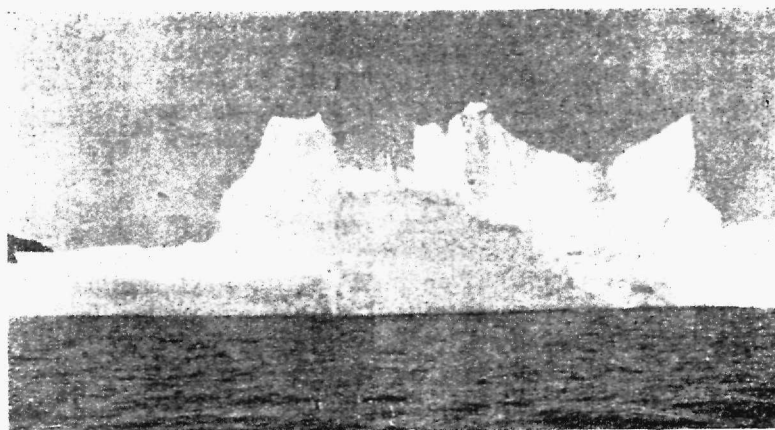
Keskmiselt võttes lõpevad ebaharilikult ilmuvad külmad juunikuul keskel ehk lõpupoolel. Sel ajal kujuneb suve ilmade iseloom, ja see aastaag saab kas jahe ja vihmane ehk soe ja mõnus.

Teaduslik ilmaettekuulutus ei ole varustatud kogu aastaaja kestvuseks. Sellepärast ei peaks aga veel ette kuulutama hakatama ühetaolistest tagajärgedest loodetavaid ilmu. Iga üldsustamine viib valeotsusteni. Sellepärast ei peaks tõendatama, et külmad ilmad mais ja juunis ikka korduvad. Põllupidajal on oma kogemused ja selle tõttu siis algab ta heinateoga alles juuni lõpupoolel, et saaki julgemini kuivalt sisse vedada.

Teaduslik ilmaettekuulutus laskis oodata võrdlemisi jahedat suvet. Viimaseil juunipäevil asendus üle Põhja-Euroopa madala õhurõhuga piirkond, mis vihmalanguid ühes põhjalääne tuulega tõi. Juuli alguse ilmateadete järele Põhja-Ameerika idarannast selgus, et tugevam õhurõhukeerd New-Foundlandi juures eemale peletab kõrge õhurõhu Atlandi ookeani põhjapoolses osas Islandini. Tänavuse suve külma põhjuseks olid seekord määratud jäämägede hulgad, mis peaaesjalikult Gröönimaalt ja Islandi saarelt tulid ja aeglaselt sulasid sellepärast, et soojad tuuled Lõuna-Euroopast puudusid. Vahemerest oodati sooje, isegi palavaid õhuvoolusid, mis pidid sulatama jäähiiglasid. Need jäid tulemata, nii saime Jäämere ajujää mõju ka juulis tunda. 1882. aastal ujusid Jäämerest tulevad jäämäed 40 kraadini lõunapoole, kus nad augustikuuni püsisid, et lõpuks vee ja auruna suure ringkäiku looduses tagasi pöö-

Terrassiline jäämägi.

Suur jäämägi lõunapool New-Foundlandi.

rata, ja uuesti tekkida lumesadudest. Külmad ilmad kevadel ja suvel lasivad selgesti märgata, kuidas kauge nabapiirkond ilmu kuni

sügava Kesk-Euroopani määrab ja neile oma mõju avaldab.

LORD NELSONI VIIMANE ARMASTUS.

SCHUMACHERI AJALOOLINE ROMAAN.

Tõlkinud E. J.

Kõige selle aja kestel ei olnud Ruffo sõnagi lausunud. Kinnisilmi ning käed rinna peale kokku pandud oli ta kuninga tooli taga seisnud. nagu ei läheks see riid talle sugugi korda. Kuid vaatamata oma kunsti peale, ühegi pilgu ega ühegi liigutusega oma arvamist välja anda, libises miski nagu rahuldusläige tema siledal näol, nagu rõõmustaks ta Emma võidu üle.

Ühtlasi oli ta aga suur Inglismaa vastane samuti nagu Caracciologi. Ta kadestas ainult admiraali kuninga poolehoiu pärast, tahtis ainuüksi Ferdinanti valitseda. Seepärast tundis ta lõbu vastase langemise üle...

Silmi avades kummardus ta üle tooli Ferdinandi poole.

„Lady Hamilton ei eksi vahest mitte, majesteet. Girondistidele järgnes Robespierre ja guillotine. Aga ka hertsog Carracciolo arvamine on õige. Ferdinand IV pole Ludwig XVI, Neapel mitte Pariis, jumalakartlikud lazzarod mitte ebainimlikud turunaised. Ja mylady süüdistused aadeli vastu tabavad vahest mõnda üksikut kurba väljavõtet, mitte aga tervet kogu.“

Ferdinand oli enese sirgu ajanud.

„Kui sa ometi selgemini räägiksid, Fabrizio!“ ütles ta tusaselt. „Mõlemal on neil õigus, ladyl ja hertsogil?“

„Õigus ja siiski mitte õigus, majesteet. Lady Hamilton käsib Sitsiiliasse minna. Kuid majesteet satuks seal teatud ärarippuvasse seisukorda ühelt võõralt võimult, mida ma siin nimetada ei taha, mis aga myladyle kaugel ei seisa. Ka on Sitsiilia kui riik iseseisev, tema side Neapeliga on väga pealiskaudne. Seepärast võiks seda ümberpaigutamist vaenlaste poolt põgenemiseks väljamaale nimetada.“

„Alatuks põgenemiseks! Maa äraandmiseks! Kuninga nimi oleks teotatud!“ noogutas Caracciolo pead.

Punastudes kargas Ferdinand püsti, lõi rusikaga tooli korjale.

„Francesko! Püha Januariuse nimel, kui ma ei teaks, et sa head mõtled... Ja sina Fabrizio, mitte nii palju sõnu! Vaevalt võib aimata, mida sa öelda tahad!“

„Teiselt poolt oleks Neapeli jäämine herra hertsogi ettepanekul samuti kardetav,“ jätkas Ruffo. „Just siin pörkuvad üksikute seisuste vastandid kokku. Ja väline tugev vaenlane seisab ukse ees. Kas võtaks herra hertsog vastutuse enda peale, et kroonikandja puutumata jääks?“

Ruffo pilgutas Caracciolole silmi. See tahtis midagi vastata, kuid Ferdinand segas vahele.

„Ära alga jälle, Francesco! Tahad sina üksi Championnet'i lõksu ajada, kus 60.000 meest tema eest pakku on jooksnud? Ei tule mulle meele, Neapeli ma ei jää. Emb-kumb, kas lähen Sitsiiliasse, nagu lady tahab, või teen, mida Ruffo soovitab, ja...“

Äkki takistas teda kardinaal.

„Majesteet vabandab, kuid ma pean meele tuletama, et minu plaan suurimat ettevaatust ning vaikimist nõuab!“

„Ah, neid igavesi kaalumisi! Meie oleme ju omavahel. Ja lady Hamilton ei anna meid ära. Ma tunnen teda. Ta on ainus naine, kes oskab vaikida. He, mis, mylady? Annate Ruffole oma sõna?“

Emma kehtas õlgu.

„Majesteet on mulle küll väga armuline, kuid ma ei või kahjuks end millegikski kohustada.“ Ta astus mõne sammu kardinaali poole ja kummardus kergelt. „Arvan nimelt, teie eminentsi plaani juba tundvat. Kas ei taha teie kuningannat ühes lastega Sitsiiliasse saata ja ise kuningaga Kalaabriasse minna?“

Ruffo kohmetus pisut.

„Kalaabria? Kuis tuleb mylady selle peale?“

„Kui Ludvig XVI Pariisist põgenenud oli... mäletab eminents tolleaegist kõnelust? Teie mõistsite tema idee väljamaale põgeneda hukka. Oleksite soovitanud Maria Antoinette'i põlatud austrialannat, täiesti Prantsusmaalt eemaldada, end võib olla hoopis temast lahutada. Kuningas pidi ise Vendée'sse asumata, sealt Pariisile peale tungima, teda tagasi võitma. Kas polnud nõnda, eminents?“

„Ma ei mäleta, mylady. Ka ei näe ma midagi, mis siin Kalaabriasse puutub.“

„Kas pole Kalaabria Neapeli Vendée? Esimesel pilgul ei näi plaan halb. Selle maa suured parunid on teie eminentsi sugulased; nendelt leiaks kuningas toetust. Iseäranis kui tema majesteet loova sõjaväe juhataja valimises — peenetundelist kätt näitab.“

Ruffo katsus kohkunult naeratada.

„Sihite minu peale, mylady? Mina olen kardinaal, mitte kindral!“

Ka Emma naeratas.

„Eminentis on liig viisakas. Kardinaal Ruffo mitmekülgsus on tuntud. Peale kirjatükkide veevärgi plaani ja tuikasvatuse üle on sir Williamil veel paar andekast kirjutust vägede liikumiste ja ratsaväe varustamise kohta. Või eelstaks eminentis vahest ministerpresidendi või kuningriigi asemiku kohta?“

„Ma ei mõista myladyt,“ ütles Ruffo, vilkeks kuningat vaadeldes. „Sir John Acton omab majesteedi täielist usaldust. Üldse pean

ma paluma, end mängust välja jätta. Mina olen siin täiesti tähtsusetu. Mylady eksib väga. Minu plaanides ei leidu Kalaabriat.“

Ruffo taandus kuninga tooli taha, käsi rinna peale risti seadides, nagu oleks Emmaga kõik arved lõpetatud.

Hetkeks hakkas Emmagi kahtlema. Vahest eksis ta siiski. Mis tähendas aga Ferdinandi avalik kohmetus?... Oli tarvis veel viimset pealetungimist alustada.

„Eminentis võtab minult raske mure!“ ütles ta, nagu kergemalt hingates. Kuid koormab end raske vastutusega, mida teie ise kanda ei või. Sest viibimine Kalaabrias oleks kõige halvem nõu, mida võiks soovitada kuningale. See viiks tema majesteedi isiku väga ohtlikku seisukorda.“

Nagu tõuget saades, vabastusid Ruffo käed. Ferdinand tõusis püsti.

„Fabrizio, kui sa mulle midagi oled varjanud...“

„Majesteet... kõiges aukartuses pean selle vastu protesteerima...“

„Ah mis! Käigu kõik saladused kuradile! Kuis võid sa minult niisugust vaikimist nõuda, kui nii palju mängu peal on?... Jah, mylady, Ruffo on mulle Kalaabria ette pannud. Nüüd aga tulete teie oma tumedate märkustega, süüdistate teda. Kuis võin ma lõpuotsusele jõuda, kui igaüks teisele vastu räägib?“

Vihaselt jooksis ta toas edasi-tagasi.

„Ma ei süüdistata herra kardinaali,“ ütles Emma rahulikult. „Olen veendunud, et tema ise samuti vähe kui teie majesteet teab asjust, mis praegusel silmapilgul Kalaabrias sünnivad. Või tunneb eminentis üht teatud Giuseppe Logoteta't?“

„Logoteta?“ kordas ta. „Kuulen seda nime esimest korda!“

Tema järeleaimamatust kokkumisest mõistis Emma, et ta ei valeta.

„Ma usun seda. See oleks ka imelik, kui jumalasalgaljal suhteid oleks kiriku võimukandjaga. Logoteta on patrioot, jakobiinlane. Samal päeval, kui kuningas oma vägedega Rooma hakkas liikuma, kadus Logoteta Neapelist. Paar päeva hiljem sukeldus ta Kalaabrias esile. Hakkas sealseid elanikke revolutsioonile kihutama, ässitas neid väeteenistuse ja parunite vastu. Ja täna...“

Meelega peatus Emma. Vaatles Ruffod, nagu otsiks ta temas kohta, kuhu sihtida.

„Ja täna?“ päris Ferdinand hingetult. „Ja täna?“

„Täna ei näi Kalaabria kahjuks mitte mõni Vendée olevat. Logotetal on poolehoidjaid

Reggios... Palmis... Bagnaras... Scyllas ja Scalettas.“

„See pole tõsi, mylady,“ ütles Ruffo pea-aegu vankudes tooli tagant esile tulles. „Bagnara, Scylla, Scaletta? See ei või olla. See on võimatu, majesteet!“

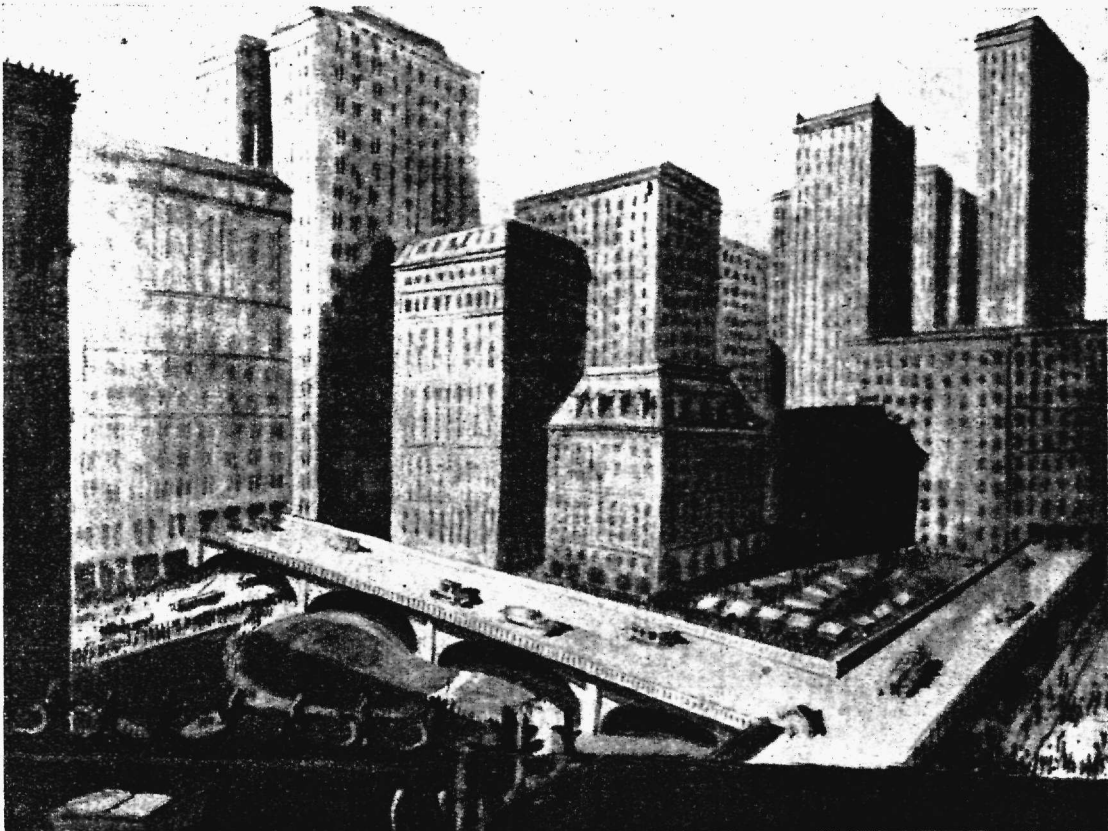
Emma naeratas.

„Sest et neis maades teie eminentsi sugukonna laenumõisad asuvad? Ah, herra kardinaal, kardan, et ka Kalaabria talupojad pige-

Villiami uudishimuliseks teinud, kuna kuninga politsei alles siis jälgile jõuab, kui tegu korda saadetud...“

Oma lauset paljuütleva naeratusega lõpetades, pöördus Emma Ruffost kõrvale.

Siiski ei rõõmustanud Emma oma võidu üle. Mõnele sõbrale ja endale poleks ta ühtki ebaõiget sõna huultelt libiseda lasknud. Kuid poliitikas, nende igavesti valetajate itaallaste ees...

Autode teed Ameerika linnades.

Et suurtes linnades autod uulitsatel liikumise raskeks ja hädasohtlikuks teevad, siis kavatsetakse Ameerikas autode jaoks eriteid ehitada, mis majadest läbi ja üle uulitsate käiksid ja mida mööda ainult autod liiguksid.

mini jakobiinlaste vabaduspuude ümber tantsivad, kui parunite kivist sammaste ümber.“

Kardinaali nägu oli vahajaks muutunud.

„Need süüdistused... kust need kõik tekiavad, mylady? Kuis tulete asjade peale, millest isegi kuninga politsei midagi ei tea? Olete jakobiinlane?“

„Olen Inglise lady, herra kardinaal,“ vastas Emma, kaastundlikult õlgu kehitades. „Kui eminent Inglismaad tunneks, teaks ta, et seal jakobiinlasi ei ole. Ja kuis nendele asjadele tulen? Mure tema majasteedi pärast on sir-

Salaplaan oli Kalaabrias juba maha surutud, Logoteta oma seitsmekümneviie poolehoidjaga arreteeritud. Hommikul saabus see teade Pallazzo Sessa'sse. Ametnikkude loiduse tõttu jõuaks see alles nädala pärast Ferdinandi kõrvu. Kui ta siis juba Maria Carolinaga Sitsiilias oleks!...

Kakskümnesneljas peatükk.

Ruffo oli kuninga tooli taha taandunud, ja toetus väsinult seinale. Kaks sammu temast

eemal ühes aknanishis seisis Caracciolo, oma tulipunast nägu taskurätikuga lehvitades. Teised ootasid kõik pinevil kuninga otsust, mis ka nende saatuse pidi määrama. Keegi ei rääkinud sõna.

Äkki tuli Ferdinand Emma juure. Oma nägu teiste eest varjates, sumbutas ta häält.

„Merisõit sel aastaajal... ma ei karda ju tormi... aga kuninganna... lapsed... kroonprintsessi seisukord...“

Hirm, mida ta salgas, peegeldus tema tuksuval näol. Tema, seesugune kirglik kalastaja, usaldas ainult siis veele sõita, kui taevast ühtki pilvelapikest näha polnud.

„Merisõidu kohta ei või ma teile mingit otsust anda,“ ütles Emma, end tõsiseks tehes. „Vahest võib lord Nelson teile siin paremat nõu anda.“

Innukalt hääletas Ferdinand kaasa.

„Ja sir Villiam ka... Ta peab mulle abiks olema... Minu varandus... kuninganna varandused... Pompeij asjad... püha Januariuse rikkus... egas ma ometi midagi sellele Championnet'ile ei jäta. Kas lord Nelson ja sir Villiam võivad varsti tulla? Kohe? Mylady kõneles ühest salanõust... kardan, lord Nelson ei taha maale tulla...“

Emma tundis Ferdinanti. Teadis, et ta silmapilkset meeoleu pidi kasutama.

„Kui majesteet mulle lubab paar sõna talle kirjutada, on ta poole tunni pärast siin. Kuid ma vajan ustavat käskjalga.“

„Küll Ferreri seda toimetab. Ta on truu ja mõistab vaikida,“ ütles kuningas.

Nüüd, kus ta viimaks lõpuotsusele näis tulnud olevat, ei sündinud midagi kiirelt küll. Oma käega tõi ta kirjutustarbed, ruttas ise ettetuppa Ferrerit kutsuma.

Pikkamisi kirjutas Emma, iga sõna kaaludes.

Kartuses, et keegi nende kirju kinni võib pidada, oli Emma Nelsoni ja sir Villiamiga salakõne välja mõelnud. „Herra“ pidi kuningat tähendama, „proua“ kuningannat, „maja“ lossi, „Väike-Amy“ Emmat, „Arethusa allikas“ Siitsiiliat. Maa-alust käiku, mis merikindlusest Maria Carolina magamistuppa viis ja millest kuninganna üksi oma usaldusalustega teadis, nimetati „teatud teeks“.

Kui Emma lõpetanud, luges ta veel kord kirja läbi.

Kallis sõber!

Herra on väga haige ja soovib ruttu Arethusa allikatele sõita. Proua saadab teda. Lõpuks lähevad meie soovid ometi täide.

Mina ei või majast lahkuda. Pean aitama sisse pakkida, tülitavaid külalisi eemale hoidma. Tulge seepärast teatud tee kaudu minu juure, et võiksite läbi rääkida. Kuid ettevaatust, et keegi midagi ei märkaks.

Igatsedes ootab teid

Teie Väike-Amy.

Kas ei olnud see nagu toaneitsi kiri oma armsamale? Võis seal keegi midagi kahtlast aimata?

Naeratades pani Emma kirja kokku ja ulatas selle Ferrerile. Kuna ta temale mõne juhatuse andis, vaatas ta äkki peeglisse ja nägi, kuidas Caracciolo ikka veel aknanishis kõheles. Lõpuks näis ta kannatus lõppenud olevat. Ta tõusis üles, taskurätiku põrandale visates, ning sööstis Ferreri juure.

„Ärge minge veel, Ferreri, oodake pisut!“ hüüdis ta käskjalale ning pöördus siis Ferdinandi poole. „Majesteet, veel kord vannutan teid, kui teie Neapelist lahkute, annate selle linna vaenlase kätte. Millega oleme seda ära teeninud, et te meid ei usalda? Et võõrad, kes meid ei tunne, meid laimavad? Ka sõjavägi oli väljamaalaste poolt organiseeritud, väljamaalaste poolt juhutatud. Rahvas aga, meie kõik... kaks teie ei tea, mis need tuhanded nõuavad, kes ootuses teie akendesse vaatavad? Sõjariistu tahavad nad, et oma kuningat kaitsta, Neapeli häbi kustutada, oma elu isamaa eest ohverdada. Majesteet, enne kui hilja on...“

Ärritus valdas teda, et ta enam edasi kõneleda ei saanud. Nagu oleks rahvas neid sõnu kuulnud, kostis väljast kisa.

„Elagu kuningas! Maha võõrad! Surm jakobiinlastele! Sõjariistu! Andke meile sõjariistu!“

Värisedes jooksis politseiülem välja rahvast vaigistama ning sandarme julgustama.

Caracciolo heitis Ferdinandi ette põlvili.

„Majesteet, kuulake ometi oma truu rahva häält! Iga asja nimel, mis teile püha on, palun teid!“

Otsusvõimetult seisis kuningas kesk tuba. Aralt vaatasid tema silmad akna poole.

„Kui ma teaksin... Fabrizio, on need lazarod?“

Kardinaal astus aknale lähemale, piilus läbi eesriiete.

„Hästiriidetatud inimesed... kodanikud... üliõpilased...“

Kuningas võpatas.

„Üliõpilased?“

Pilkavalt naeris Emma.

„Pange tähele eminents, et teie ninarätiku peale ei astu, mis teie jalge ees lebab. Hertzog lasi selle enne kukkuda... just enne seda, kui rahvas kisendama hakkas.“

Vihaselt kargas Caracciolo üles.

„Mylady...“

Kuid Ferdinand ei lasknud teda lõpuni kõneleda.

„Püha Januariuse nimel, Francesco, sa tarvitad mu kannatust halvasti! Arvad, ma pean sind üksi kuulma?... Patrioodid, Fabrizio? Arvad, et need patrioodid on?“

Külmalt kehtitas Ruffo õlgu.

„Kes võib seda kindlasti tõendada? Iga tahes teeb Ferreri hästi, kui ta sel juhtumisel

davale. Ferdinand olevat vist juba Neapelist põgenenud. Lossi peaks tormiga võtma ja äraandlikku hoovkonda karistama.

Hingetult jooksis politseiülem tuppa.

„Nad on ahela murdnud, mu inimesed laiali pillanud. Nüüd tungivad nad ustele. Majesteet, mis...?“

„Mis teie minust tahate?“ kärgatas Ferdinand metsikus hirmus. „Olen mina politseiülem? Kogu loss on täis sõdurid, ja teie küsite minult, mis teha? Kui need raiped teisiti ei taha... laske tuld anda, herra, tuld anda!“

„Aga need salgad... ma kardan...“

Kahvatanult vaatas Ferdinand temale otsa. „Niisugused memmed! Niisugused mem-

4. Soome linnade-päev Viiburis 13.—14. septembril s. a.,

millest ka Eesti Linnade Liidu esitajad osa võtsid. Soome linnade esitajad ja külalised Viiburi linna asutaja Torkel Knuudipoja mälestussamba juures. Taga Viiburi muuseumi-hoone.

Prantsuse keelt kõneleb, kui teda teel kinni peetakse.“

„Mis sina veel siin seisad, Antonio,“ kärgatas kuningas käskjalale peale. „Miks pole sa juba läinud? Mine, ütlen sulle, mine!“

Ferreri läks.

Imestades oli Emma Ruffo hoiatust kuulnud. Miks soovis ta, et Emma teade Nelsoni juure jõuaks? Otsis ta nüüd, kus Ferdinand Sitsiilia valinud, Inglismaa poolehoidu?

* * *

Ikka veel kostis väljast kisa. Rahvas tahtis kuningat näha. Ähvardushüüded tulid kuul-

med!“ oigas ta. „Isegi oma nelja seina vahel ei või ma kindel olla!“ Kuna veri talle viha pärast näkku lõi, raputas ta Caracciolot. „Ja sina nõuad veel, et siia jääksin? Siia saladuslikku ning ärandlikku pessa? Ah sina, tead, mis ma arvan? Sina, sina ise...“

„Majesteet!“ karjatas hertzog ning kiskus enese Ferdinandist lahti. „Tahab majesteet isendalt tema kõige paremad teenrid röövida?“ Ferdinand taandus.

„Kui sa kuningas oleksid...“ sosistas ta, nagu andeks paludes. „Kui sina kuningas oleksid...“

„Kui mina kuningas oleksin, ei teeks ma

oma sõpradele truuduse pidamist mitte nii raskeks, mu sõpradele ja mu rahvale! Sest ikka ja alati, kuni viimse hingetõmbeni, kordan ma: Neapeli rahvas on oma kuningale truud. Tahab kuningas proovida? Siis mingu ta rõdule, näidaku end rahvale ja kõnelgu temaga paar sõna. Ja ma olen kindel, samad, kes kuninga sandarme maha löövad, et oma kuninga juure jõuda, viskuvad pimedalt tema jalge ette. Majesteet...“

Ka Pignatelli ja teised ümbritsesid kuningat ja palusid teda rõdule ilmuda.

„Kuningas lubab mulle tema ees käia ja oma ihuga teda vaenlaste pealetungimiste eest kaitsta!“ töötas politseiüleml.

„Peab Neapel tõesti Bourbonide majale kaduma minema?“ hüüdis Caracciolo valjult ja viskas oma mõõga maha. „Kardab siis kuningas majasteet?“

Lõpuks alistus Ferdinand. Ümbritsitud oma sõpradest ning politseiülemlast astus ta rõdule. Rõõmukisa tervitas neid. Siis saabus vaikus. Ja selles vaikususes kõneles kuningas oma rahvale...

— — — — —
Äkki lämmatas miski kisa Ferdinandi hääle. See tuli sealt nurgast, kus tee sadamasse viib.

Akent lahti kiskudes, kummardus Emma välja.

Mustad närused kogud tormasid keppe, haamrid ja ritvu vibutades lähemale. Nende üle lehvits lipp musta ristiga.

Paljajalu jooksis nende ees üksik mees. Kaks, kolm korda komistus ta, kukkus, tõusis jälle ning jätkas põgenemist.

Platsile jõudes nägi ta inimeste kogu, ehmatatus ja tahtis kõrvale käänduda. Kuid tagaajajad löiksid talt tee. Meeleheitliku kisaga tormas ta tühja kohta, mis oli lossi ja rahvamuru vahel.

„Lööge ta maha! Lööge ta maha! Salakuulaja! Prantsuse salakuulaja!“ hüüti talle tagant järele.

Kogu rahvamass karjatas. Äkilise liigutusega sööstis see põgenejale vastu. Haamer

tabas tema jalga. Käsi üles visates langes pagulane maha.

Rahvalaine voolas talle peale. Noad torkasid talle rindu, rauakangid purustasid ta liikmed.

„Maha jakobiinlased! Surm Neapeli vaenlastele! Elagu kuningas!“

Toored rusikad kiskusid põgeneja maast, tassisid ta otse lossi ette, viskasid Ferdinandile üles.

Hetkeks paistis surija nägu üle inimeste peade.

„Ferreri!“ karjatas Emma. „Ferreri!“

Jälle kadus ta metsikute jalge alla. Rõõvivad käed otsisid ta läbi, kiskusid tal riided seljast ja jätsid ta alasti lebama.

Et ta aga veel tuksatas, hiilis üks poisike lähemale ja andis talle kiviga surmahoobi.

* * *

Tund hiljem viis Emma Nelsoni ja sir Viljiami salakäigu kaudu Maria Carolina tuppa. Rõõmuhüüdega võttis kuninganna nad vastu.

Ferdinand oli tema juures käinud, temaga ära leppinud ja lõpulikult otsustanud Sitsiiliasse minna. Kõik ettevalmistused ning asevalitsuse sisseseadmine Neapelis — kõik oli tema hooleks jäetud. Ainult ühe tingimise oli kuningas ette pannud. Tema varandusest ei tohtinud midagi kaduma minna.

Uus julgus, uued lootused näisid Maria Carolinat täitvat. Jälle jagas ta innukalt käske, alustas vaimustusega üldist nõutlemist...

Pärast tuli ka Ferdinand. Ta oli oma ihuarsti käskinud Ferreri laipa tema silma ees läbi vaadata. Nelikümmendkaks noahaava oli talt leitud.

„Ma ei mõista üldse, kuidas see juhtus. End neist raibetest kinni lasta püüda ja nagu looma pussida lasta, üsna mõistusetult pidi ta toimima olema, nagu lollpea!“

Surnut sõideldes viskas ta Emmale pehme leotatud paberitükikese, mille ihuarst Ferreri suust oli leidnud.

See oli toaneitsi armastusekiri...

(Järgneb).

ESIMENE TERVITUS.

J. BERLINI KULTUUR-ETNOGRAAFILINE KIRJELDUS.

Oleme harjunud mõtlema, et ainult peen kultuur töötab välja arusaamise ja nõudmise „viisakusest“ ja et väheharitud põlvedele on ta veel hoopis võõras. Ja seda, kes ei mõista

peeneid kombeid ehk neist aru ei saa, nimetamegi „metslaseks“.

Kuid niimoodi talitades teeme suurt ülekohtu. Sest esimesed mõisted viisakusest ja

komblusest polnud kaugeltki meie lastehoidjate ega lastekasvatavate loodud; iga metsik suguharu tunneb oma viisakuskoodeksi mitte halvemini kui mõni kõrgem seltskond, ja reisijatel-eurooplastel on olnud juhuseid näha siin sarnaseid keerulisi tseremoniisid, mis mitte millegi poolest Hispaania õuekonna kommetest taha ei jää. Metslasel tuleb iga sammu ja iga tegevuse juures kokkupuutumist kommetega. Kas ta sööb, magab, lõbutseb ehk töötab — igalpool peab ta teatud kommetest kinni, mis juba muistsest ajast päritud. Ja sarnastele seadustele ja kommetele annab ta palju suurema tähenduse, kui mõni kõrgema seltskonna liige „peenetele kommetele“, sest see väline vööp, mida meie mõistame viisakuse all, — see on metslasele püha kohus täis saladuslikku mõtet ja kohutavat jõudu. Kui pimedad ja kui arusaamatud need kombes sageli ka ei ole, — kunagi ei oma nad välise viisakuse tühist karakteri; ja ligemalt nendega tutvunedes hakkame aru saama seda suurt tähendust, mis oli kord „viisakusel“ ja mis on muutunud nüüd nii tühiseks, mitte midagi sisaldavaks. Nagu esimestest joonistustest, millega mõtet püüti edasi anda, kasvasid välja meie praegused väheütlevad kirjamehed, nii muutusid ka sügavmõttelised muistsed kombes meil ainult tühisteks seltskonna üldisteks määrusteks.

Sarnaste määruste hulka peame lugema ka üldiselt laialilagunenud tervituskommet. Ene-sele aru andmata, miks meie just nii talitame, — võtame kohates mütsi peast, teeme kummarduse ehk hüüame sõbrale mõttetu „tere!“ Kust tekkisid siis sarnased kombes ja mis mõte peitub neis?

Kaugele igavikku on kadunud aeg, mis nad lõi, ja ühes teiste saladustega viis ta hauda ka võtme selle arusaamiseks, mis meil on muutunud ainult tühiseks viisakusvõtteks. Kuid on ilmas maid, kus see aeg valitseb omas täies hiilguses veel meie päivilgi, nagu oleks ta igavesti noor: kõneleme muidugi metslaste maist. Seal on elulised ja maksivad need vaated ja kombes, mis juhtisid meie muistseid esivane-

maid ja mis nii paljude kommete näol esinevad veel meie eluski. Ja sellepärast ongi metslased isesuguses läbikäimises haritud eurooplastega, kujutades elavalt aega, mil elasid kord meie esivanemad ja kust on päritud paljud meie kommetest.

Nii saavad ka tervituskombes meile mõistetavaiks alles peale õpetlikku reisi metsikute suguharude asupaikadesse. Tõsi, esimesel vaatlemisel ei näe meie neis võtetes, mida tarvitavad mitmesuguste maade rahvad vastastikuseks tervituseks, midagi peale mitmekesiduse. Tõepoolest, kui meie üksteist kohtame siis kergitame kübarat, araablased võtavad aga saapad jalast; poliineeslased keeravad vastutulijale iseäralise austuse tundemärgiks selja, uusguinealased pigistavad sarnasel juhtumisel nina, aga tiibetlased, nagu seda tõendas kuulus Sven Hedin, sirutavad keele välja... Kõiki huvitavaid tervituskombes, mis inimsoole teada on, ei jõuagi siin üles lugeda. Kuid kõiges selles mitmekesiduses on oma ühtlus, oma ühine mõte, mis oleks justkui salajane tervituse filosoofia.

Neis tervitustes avaldub kõige pealt alginimese kartlikus ja usaldamatus teda ümbritseva looduse vastu. Kui metslane kohtab oma käigul temale sarnast olevust, — otsekohe kerkib tas küsimus: kas vastutulija pole vaenlane ehk mõni halb vaim?

Ja nüüd, et selgusele jõuda, algab ta tervitustseremoniid, mis sageli üle poole tunni kestab ja pealtvaatajale mulje jätab, nagu oleks see mõni asjalik läbirääkimine. Sarnasel teel saab kumbki pool teada, et vastutulija on tõesti inimene, aga mitte mõni vaim. Peale seda on vastastikune tervitus veel tõenduseks, et vastaspool ei kavatse teise vastu midagi halba. Seepärast leidubki sageli tervituskommetes küsimus teise tervise üle, mida korratakse lugemata hulk kordi igasugusel kujul. Sealjuures on karjakasvatavate juures kombes esiti karja ja alles siis perekonna tervise üle järele pärida. „Kuidas loomad elavad ja siginevad?“ tervitavad üksteist stepirändajad - kirgiisid. Ja nüüd algavad alles vastastikused küsimised

Iiri vabariigi president Cosgrave.

Valiti Iiri parlamendi poolt teist korda presidendiks.

ja kostnised. „Kuidas on lambad?“ ja „Kuidas on hobused?“ — „Kas oinad on rasvased?“ jne. Alles lõpuks tuletatakse paari sõnaga ka perekonda meele.

Kahtlemata kasvas ka see hoolimatu ja mõttetu „tere!“, mida meie tarvitame, küsimusest: „Kas terve oled ja hästi elad?“

Kuid peale heatahtlikkude tervituskommeto tunnevad algrahvad ka sarnaseid tervitusviise mis ebameeldivad on võõrale. Nii oli punanahksetel siuksidel kombeks iga võõrast, — olgu ta või sõbralikust laagrist, — kätest ja jalgest kinni siduda, et teada saada, et ta pole vaim, vaid lihane inimene. Kuid veel kibedamad on need tervitused, mis ootavad võõrast eskimode juures.

„Kui külla ilmub mõne teise suguharu liige,“ — jutustab üks reisija, — „siis korraldatakse tema auks pidu. Kõik külaelanikud, niipalju kui neid on, asuvad ritta ja rea ette astub nende pealik. Võõral on käed vaheliti rinnal ja pea vähe viltu ja ta ligineb pikaldasel sammul pealikule; niipea kui ta on küllalt ligidal, saab ta pealikult tugeva kõrvahoobi, see aga keerab oma pea vähe viltu, et vastuhoopi saada. Nii kestab see seni, kui üks võistlejaist on pikali löödud.“

Need omapärased kombes on tõenduseks, et alguses tervitati ainult vaenlast, ja olid siis lepitud vaenluse sümbooliks. Olgugi, et meie ajal pole enam jälgegi sarnasest tervitusviisist, kuid siiski pole ka meie kummardused ja kübarakergitused igakord sõpruse tunnusemärgiks.

Alguses kummardus inimene teise ees allandlikkuse tundemärgiks, teise jõu ja mõju tõenduseks. Et endale halastust paluda, kummardus võidetud sõdur võitja ees, nagu seda kirjeldab Homerus oma „Iiadas“: kangelase põlvede ümbert kinni võttes paluvad võidetud endile armu ja halastust.

Sündides võitlusväljal, kesk tapelustuhinat tungis see enesealanduskomme ka rahulikku ellu. Nagu võidetu võitja ees, nii põlvitas ka alam ülema ees: ori kummardus kartlikult isanda ees ja vaene painutas end alandlikult rikka ees. Aafrika despootide maal peab alari

oma vürsti ees alati silmili maas olema ja ei tohi talle muidu ligineda kui roomates. Loanogosa näiteks peavad pealiku juuretulekul kõik maha heitma ja tolmus vähkrema. Hiljem muutus see vähe lihtsamaks: kahvid raputavad, mõnda tähtsamat isikut kohates, endile liiva pähe, hommikumaal aga puudutatakse käega otsaesist ja siis maad, sügava austuse tundemärgiks, sümboliseerides seega sügavat kummardust. Kahtlemata on ka meie tervitusena tarvitusel olev peanoogutus, mis sageli nii kõrk on, pärit sellest ajast, kus ori pidi kummarduma isanda ees.

Teine harilik tervitusviis — kübarakergitamine — on ka pärit orjaajast, ainult vähe muudetud kujul. Kõigil ajal ja kõigi rahvaste juures armastasid tähtsaid ja rikkad inimesed teistele kaaselanikkudele oma eesõigustatud seisukorda mõne hiilgava ehteasjaga meele tuletada. Tähtsamatel havailastel on nüüdki veel määratu hulk riideid seljas, ja habunesi suguharu juures, Aafrikas, panevad rikkad endile nii palju riideid selga, et nad ise enam hobuse selgagi ei saa ronida.

Kuj uhke riie on kuulsuse- ja võimuse sümbooliks, siis tähendab vastupidine temale viletsalt kaetud keha, rahvaste juures, kes rikkust tunnustavad, rõhutud seisukorda. Ja siit tekkiski isesugune tervitusviis: ühe ehk teise kehaosa paljastamine ülema ehk kõrgemalseisja ees, tunnustades seega oma väärtusetust Lääne-Aafrika neegrid heidavad selleks riided õlgadelt ja paljastavad endid võõni, muhameedlased võtavad tuhvlid jalast; aga eurooplaste juures tekkis sest esialgsest kombest kübarakergitamisviis.

Kuid soov vastutulijat ülimalt austada tekitab sageli hoopis vastupidise tervituskomme: mõnda tähtsat isikut kohates mässitakse nagu kinni, et mitte teotada teda oma pilkudega. Ja seda, mida meie ringis loetakse häbematuks, — seljakeeramine vastutulijale — tarvitatakse polüneeslaste ja mõnede teiste aafriklaste poolt nimelt ülimalt austuse avalduseks.

Lugeja näeb nüüd, et väga mitmesuguste tervitusviiside vahel on siiski oma ühine side ja ühine mõte, ja nende vahel valitseb oma huvitav filosoofia. Eestistanud K a a k.

Kõigile kirjastajatele ja raamatukauplustele

on ajakiri „Agu“ kõige sündsamaks kuulutuskohtaks, sest kirjandussõbrad loevad seda ajakirja. Kes „Agu“ loeb, see loeb ka kirjandust, ostab uusi ja paremaid raamatuid. Tehke nad lugejale kuulutuste läbi tuttavaks.

Kuulutused saata või ära anda „Päevalehe“ kontori Tallinnas.

Vikingi fütar.

I.

Rand Skandinaavi. Kõrged kaljud,
pääd pilvin — tumehall graniit.
Kui hiiglased need — uhked, valjud.
Hall meri laulab sõja viit
een nende jalge, ikka vihan
ja möllab võimsam võitlusihan.
Ta endan hoiab hävitust
ja surma — sügavus see must.
All taeva lennul pilved hallid
nii kiirelt, nagu ajaks hirm;
neid neelvad kauged udukirm
ja horitsondil vesivallid.
Kuis tuule vile hull akkord!
Ta tantsun hoigab sünge fjord...

II.

Noor neitsi istub kaljul kõrgel;
pilk kaugusen, kun püvi tee.
Ta mantli äär on märg, jo nõrgel:
torm tuiskab kalju vastu vee.
Ei seda, tuule hiile tunne:
hing süvenend kui kurba unne...
Kui oleks Odin vallatund
ja inimeseks muutnud lund —
nii valge Skandinaavi naine;
ööd sinised, täis tähte tuld
ta silmin, juuksed — valge kuld;
ta — lill ja ilu põhjamaine,
nii uhke, tugev elu teen
ja hirmumatu surma een.

III.

Jo ammu Briti randa sõitis
röövkäigule ta peig — üks neist,
kell' õigus ainus — mis mõök võitis —
ei õigust tunnusta muud, teist.
Ei pelga mere, maru viha,
neid saagi, juhtumiste iha
a'ab välja, veetleb võõras rand.
Nad pole iial halastand!
Neil' lahing — pidu, õndsus — surman:
Valhalla viidaks' võitja hing,
Suur Odin, kangelaste ring
ta vastu võtvad. Pidur hurman
valkiirid täitvad karikaid.
Sääl võidab võite parimaid*).

IV.

Ta läks... „Holgerda!“ hüüdsid huuled
Ja helises ja hülgas mõök...
Ta mustin juusten mäng'sid tuuled;
mind kallistas ta silme leek.
Kun taevas meren, meri taevan,
ta sinna kadus oman laevan.
Ei ilmu puri — valge luik —
ja mere naer ning maru huik
kui hüüaks: — asjatu su ootus:
all, keset õudist sügavust,
kun öö on alaline, must,
säääl tema — sinu õnn ja lootus! —
Ei! Võitlusväljal vahvana
kui kangelane langes ta!

Myosotis.

P O L I K U S C H K A.

LEO TOLSTOI JUTUSTUS. TÖLKINUD J. M.

XIII.

„Magab proua või mitte?“ küsis äkitselt madal külamehe hääl Aksjutka kõrval. Ta avas silmad, mis olid enne sulatud, ja nägi enese ees mingisuguse kogu, mis paistis talle olevat kõrgem kui fliiger; ta kiljatas ja pani plagades tagasi; nii kiirelt, et seelik ei jõudnud talle järele. Ühe hüppega oli ta trepil, teisega tüdrukute toas ja metsiku hädakisaga paiskas ta enese asemele. Dunjascha, tädi ja teine neitsi olid hirmust kanged; aga nad ei jõudnud veel toibuda, kui rasked, pikaldased. kõhklevad sammud kuuldusid kojasa ja ukse

taga. Dunjascha põgenes proua juure, teel plaastri maha pillates; teine toaneitsi peitis enese seinal rippuvate seelikute taha; tädi, kes oli kindlama loomuga, mõtles ust seestpoolt kinni pidada, kuid üks avaness ja külamees astus tuppa. See oli Dutlov oma lootsikutega. Tähelepanemata jättes neitsite hirmu, otsis ta silmega pühakuju, ja mitte leides pisikest kujukest, mis rippus pahemal pool nurgas, tegi ta oma ristimärgi ära kapikese ees tassidega.

*) Vikingid uskusid lahinguid pidavat ka teisen ilman.

pani mütsi akna peale ja ulatades käe sügavale poolkasuka alla, nagu oleks ta ennast tahtnud sügada kaenla alt, tõi välja kirja viie tumepunase pitsatiga, mis kujutasid ankruid. Dunjascha tädi lõi käe rinnale... Vaevalt sai ta rääkida, ta hääli katkes:

— Küll aga ehmatasid sa mind, Nau-mõtš! ei saa sõ... na suust. Mõtlesin, nüüd on surmatunnike käes.

— Võib siis niimoodi! — hurjutas teine neitsi, pead seelikute tagant välja ajades.

— Ja prouagi tegite ärevaks, — ütles Dunjascha, uksest sisse astudes, — mis sa kipud luba küsimata neitsite toa trepile? Päril talumats!

Dutlov ei vabandanud, vaid kordas ainult, et tahab näha prouat.

— Ta on haiglane, — seletas Dunjascha.

Samal ajal purskas Aksjutka suust sarnane viisakuseta-vali naer ja ta oli sunnitud oma pea uuesti aseme patjadesse peitma ja hoolimata Dunjascha ning tädi ähvardustest, ei suutnud ta seda terve tunni jooksul üles tõsta, ilma et oleks pursanud uuesti; just nagu lõhkeks midagi ta roosa rinnas ja punastes põskedes. Temale näis kole naljakas, et kõik olid ehmatanud ja uuesti peitis ta pea, rabas nagu tõbine jalaga ja võpatas tervest kehast.

Dutlov jäi seisatama, vaatas tähelepanelikult, nagu tahaks ta endamisi otsusele jõuda, et mis selle tütarlapsega õige sünnib, kuid asjast mitte aru saades, pööris ta enese kõrvale ja jätkas oma kõnet.

— Tähendab, nagu on väegade tähtis asi, — ütles ta, — ütlege ainult, et külamees leidis rahaga kirja.

— Missugune raha?

Enne kui prouale teatada, luges Dunjascha aadressi üle ja päris Dutlovilt järele, kus ja kuidas ta oli leidnud raha, mida oli pidanud linnast tooma Iljitsch. Kui Dunjascha oli kõik põhjalikult teada saanud ja jooksuplika, kes ei lakanud turtsumast, ukse taha kotta saatnud, läks ta proua juure, aga Dutlovi imestuseks ei võtnud proua teda ometi mitte jutule ega ütelnud Dunjaschalegi midagi mõistlikku.

— Midagi ei tea, ega tahagi teada, — ütles proua: mis külamees ja mis raha. Kedagi ma ei või ja ei taha näha. Jätku ta mind rahule.

— Mis ma siis teen? hädaldas Dutlov, keermates ümbrikut üht ja teist pidi: — raha pole väikene. Kuidas seal kirjutatud seisab? — küsis ta Dunjaschalt ja see luges talle aadressi uuesti ette.

Dutlov nagu ei tahtnud hästi uskuda midagi.

Ta lootis, et raha võib olla ei olegi proua oma ja et aadress on valesti ette loetud. Aga Dunjascha tõendas talle seda uuesti. Külamees ohkas, pani ümbriku põue ja hakkas minekut tegema.

— Pean vist stanovoi kätte viima, — ütles ta.

— Oota, ma katsun veel, ütlen, — peatas teda Dunjascha, kes oli tähelepanelikult jälginud ümbriku kadumist külamehe põue. — Anna kiri siia.

Dutlov tõi kirja jälle välja, kuid ei ulatanud seda otsekohe Dunjascha väljasirutatud kätte.

— Ütelge, et leidis maanteelt Dutlov Semjon.

— No anna siia.

— Mina veel mõtlesin, niisama kiri, aga soldat luges ette, et rahaga.

— No kas annad juba?

— Ma ei julenudki koju sisse astuda sellepärast... — rääkis jälle Dutlov, hinnalisest ümbrikust veel ikka mitte lahkuda suutes, — nõnda ka teatage.

Dunjascha võttis ümbriku ja läks veel kord proua juure.

— Oh, mu Jumal, Dunjascha! — ütles proua etteheitval häälel, — ära räägi mulle sellest rahast. Niipea kui ma tuletan meele seda väikest lapsukest...

— Külamees, armuline proua, ei tea, kellele käsete ära anda, — ütles jälle Dunjascha.

Proua avas ümbriku, võpatas raha silmatões ja jäi mõtlema.

— Hirmus raha, kui palju teeb ta kurja! — ütles ta.

— See on Dutlov, armuline proua. Kas käsete teda minna või soovite välja tulla tema juure? Kas ikka raha on kõik alles? — küsis Dunjascha.

— Ei taha mina seda raha. See on kole raha. Mis ta kõik on teinud? Ütle temale, et ta võtaks selle enesele, kui tahab, — ütles äkitselt proua, Dunjascha kätt otsides. — Ja, ja, ja, — kordas proua imestanud Dunjaschale, — las' võtab päriselt omale ja teeb, mis tahab.

— Poolteist tuhat rubla, — tähendas Dunjascha, kergelt naeratades nagu lapsele.

— Las' võtab kõik, — kordas proua kärsitult. — Miks sa minust aru ei saa? See raha on õnnetu, iial ära räägi mulle sellest. Las' võtab enesele see külamees, kes leidis. Mine, no mine ometi!

Dunjascha astus välja teenijate tuppa.

— On kõik alles? — küsis Dutlov.

— Eks sa loe ise, — ütles Dunjascha ümbrikut ulatades: — sinule kästi anda.

Dutlov pani mütsi kaenla alla ja ettepoole kummardudes hakkas lugema.

— Arvelauda ei ole?

Dutlov oli aru saanud, et proua omas rumaluses ei oska raha lugeda ja käseb teda seda teha.

— Küll sa kodu loed! Sinule... sinu raha! ütles Dunjascha tigidalt. — Ei ma taha, ütleb, seda nähagi, anna sellele, kes tõi.

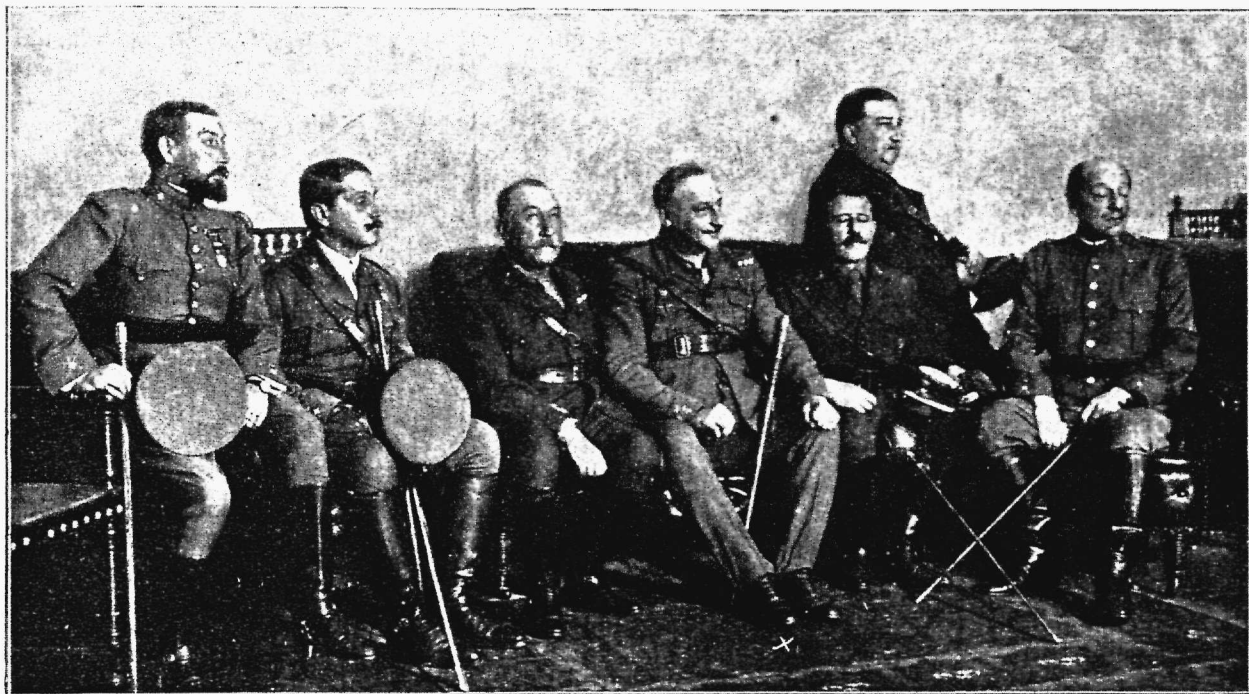
Dutlov, nagu ta oli ettepoole kõveras, jäi üksisilmi Dunjascha peale vahtima.

Dunjascha tädi lõi kaks kätt kokku.

lov taipas viimaks, et see polnud nali ja hakkas lugemiseks välja laotud raha koguma uuesti tagasi ümbrikku; aga käed värisesid tal ja ühtelugu vaatas ta neitsite poole, et asja tõsise üle otsusele jõuda.

— Kae, ega võtagi teine märku pähe, rõõmus, — ütles Dunjascha, näidates, et tema ikkagi põlgab külameest ja raha. — Too siia, ma aitan sind panna.

Ja tahtis võtta. Aga Dutlov ei annud; pigistas rahad kokku, toppis nad veel sügavemale ja sirutas käe mütsi järele.

Hispaania uus sõjaväeline valitsus ehk direktorium.

Keskkel: diktaator Primo de Rivera (X).

— Sa armas aeg! Vaat', kus Jumala õnn! Oh, sa heldekene!

Teine toaneitsi ei tahtnud uskuda.

— Kas te' nalja heidate, Avdotja Nikolaevna?

— Või veel, nalja! Käskis anda külamehele... Noh, võta raha ja käi minema, — ütles Dunjascha, pahameelt varjamata. — Keilele õnnetus, kellele aga õnn.

— Mõni nali see, poolteist tuhat rubla, — ütles tädi.

— Enamgi, — tõendas Dunjascha. — Noh, süütad kümnekopikalise küünla Mikola auks, — rääkis Dunjascha pilgates. — Noh, kas sa ei toibuigi veel? Ja oleks veel läinud vaese inimese kätte! Aga temal eneselgi küllalt. — Dut-

— Rõõmustad?

— Ei teagi, mis ütelda! Just nagu...

Ta ei rääkinud lõpule, lõi ainult käega, tõmbas suu naerule, oleks peaaegu nutma hakanud, ja läks.

Proua toast kostis kellukese helin.

— Andsid kätte?

— Andsin.

— Oli tal hea meel?

— Mees on päris ogar.

— Ah, kutsu ta siia. Ma küsin, kuidas ta leidis. Kutsu siia, mina ei saa välja minna.

— Dunjascha jooksis toast ja leidis külamehe eeskojast. Mütsi pähe panemata seisis mees seal; ta oli tõmmanud taskust punga ja harutas seda lahti, raha aga hoidis hambus.

Temale võib olla näis, et seni kui raha ei ole pungas, see polegi tema oma. Kui Dunjascha teda tagasi kutsus, ehmatas ta.

— Mis on, Avdotja... Avdotja Mikolavna. Kas tahab raha tagasi? Kui teie ometi minu eest seisaks, Jumala eest, tooksin teile linnumett.

— Nõnda jah! Oled vahest toonud.

Jälle avanes uks ja külamees viidi proua juure. Ta meel oli nukker. Oh, küllap hakkab tagasi kiskuma!“ mõtles ta tubadest läbi sammudes; ta astus nagu kõrget rohtu mööda, tõstes tervet jalga ja püüdes viiskudega mitte kära teha. Ei ta saanud millestki aru, ega näinud midagi, mis oli ta ümber. Ta astus mööda peeglist, nägi mingisuguseid lilli, keegi külamees vinnab viiskudes jalgu üles kõrgele, silmakeesega herra pildile maalitud, mingisugune roheline värvitud pütt ja midagi valendavat... Kae, rääkima hakkas see valendav asi; see on proua. Mitte millestki ei saanud ta aru, jõllitas aina silmi. Ei ta teadnud, kus ta viibib ja kõik näis olevat nagu udu sees.

— Sina oled siis Dutlov?

— Mina, armuline proua. Nagu oli, nii polegi puutunud, — ütles ta. — Ega mul rõõmu midagi, nagu Jumala ees. Kuidas hobuse ära piinas...

— Noh, sinu õnn, — ütles proua põlastavheasüdamlise naeratusena. — Võta aga enesele.

Külamees pööritas aga silmi.

— Mul heameel, et juhtus sinu kätte. Annaks Jumal, et läheks kasuks! Oled sa siis ka rõõmus?

— Miks ei! Oh, nii rõõmus, emake! Saan ikka teie eest Jumalat paluma. Olen nii rõõmus, et tänu Jumalale, et meie proua on elus. Nii paljudest oli mul süüdi.

— Kuidas sa siis leidsid?

— Tähendab, proua pärast meie võisime alati heameelega püüda ausalt, aga mitte nii, et...

— Ta on oma jutuga hoopis segamini läinud, armuline proua, — ütles Dunjascha.

— Käisin vennapoega nekrutiks viimas, sõitsin tagasi, maanteelt leidsingi. Polikei oli vist kogemata maha pillanud.

— No mine siis peale, kullake. Ma olen rõõmus.

— Nii rõõmus, emake!.. — rääkis külamees.

Siis tuli talle meele, et ta ei olnud tänanud ega osanud prouaga ümber käia, nagu kord ja kohus. Proua ja Dunjascha naeratasid, tema aga hakkas jälle vihtuma nagu rohtu mööda

ja sai ennast vaevalt pidada, et mitte jooksu panna. Sest ikka näis talle, et nüüd — nüüd tullakse jälle järele ja võetakse talt....

XIV.

Toast vaba õhu kätte pääsedes, läks Dutlov teelt kõrvale pajude alla, päästis isegi vöö lahti, et kergem oleks punga kätte saada ning hakkas raha ära panema. Ta huuled liikusid venides ettepoole ja laiuli, olgugi, et ta ei teinud häält. Kui ta oli raha paigale pannud ja vöö uuesti vööle sidunud, lõi ta risti ette ja hakkas minema, tuigerdades, nagu joobnud, nii palju oli tal tegemist mõtetega, mis talle pähe tungisid. Äkki nägi ta enese ees vastutuleva külamehe kogu. Ta hõikas: see oli Jefim, kes, kaigas käes, fliigeli juures vahti pidas.

— Ahaa, onu Semjon, — ütles Jefimka rõõmsalt lähemale astudes. (Jefimkal oli üksik olles õudne.) — Viisite nekrutid minema, onuke?

— Viisime. Mis sina siin teed?

— Pandi siia ülespoonud Iljitschi valvama.

— Kus ta on?

— Seal, pööningul ripub, räägitakse, — vastas Jefimka, näidates pimedas kaikaotsaga fliigeli katuse poole.

Dutlov jälgis käe liigutust ja ehk ta küll midagi ei seletanud, tõmbas näo kortsu, silmad pilule ja vangutas pead.

— Stanovoi ongi juba kohal, — ütles Jefimka, — kutsar rääkis. Silmapilk hakatakse maha võtma. Küll on aga öösel kole, onuke. Miski hinna eest ei lähe üles, kui kästakse minna öösel. Kas või surnuks löögu mind Jegor Mihailõtš, ei lähe.

— Küll on õnnetus, küll on aga õnnetus! — kordas Dutlov, nähtavasti ainult viisakuse pärast, aga koguni mitte mõteldes selle asja üle, millest rääkis, ja ta tahtis minna oma teed. Aga Jegor Mihailovitschi hääl sundis teda seisma.

— Hei, valvur, tule siia, — hüüdis Jegor Mihailovitsch valjusti trepilt.

Jefimka hüüdis vastu.

— Mis külamees see oli, kes seal veel sinuga seisis?

— Dutlov.

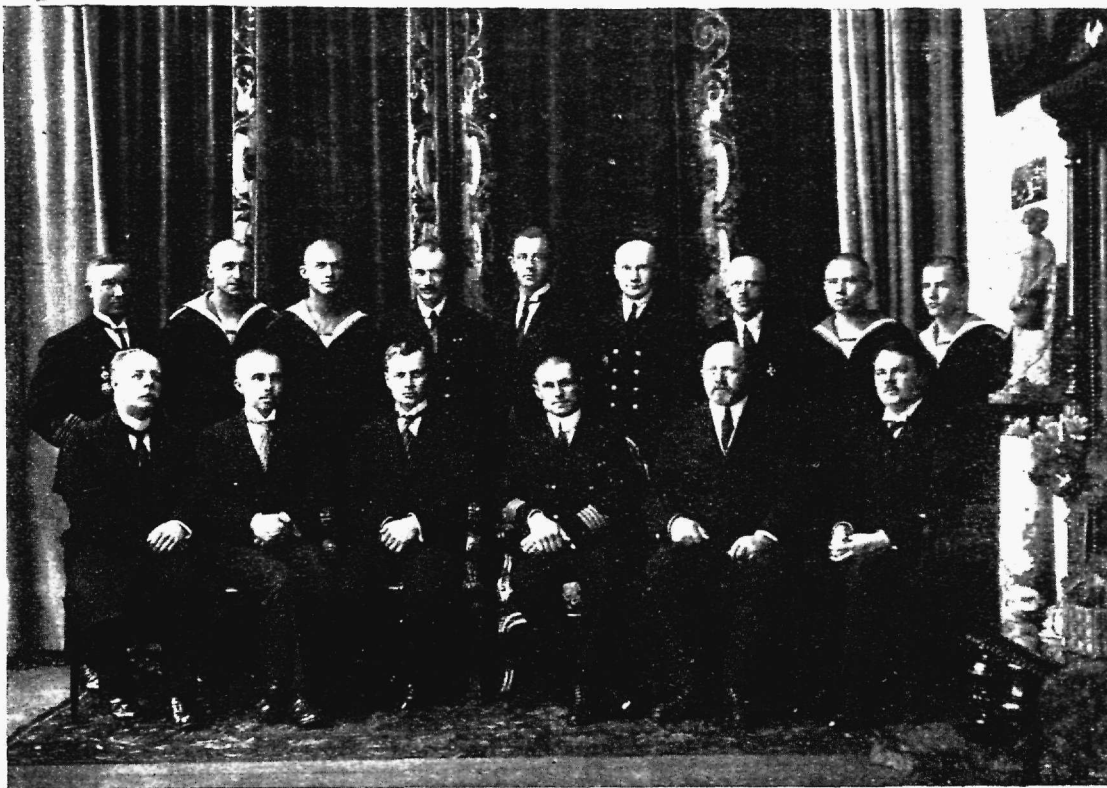
— Tule sina ka, Semjon.

Lähemale tulles seletas Dutlov kutsari käes oleva laterna tule valgel Jegor Mihailovitschi ja madala kasvuga ametnikku tärnmuksi ja sineliga: see oli stanovoi.

— Vanamees tuleb ka meiega ühes, — ütles Jegor Mihailovitsch, teda nähes.

Vanamees tõmbus kogu kehast, aga parata ei olnud midagi.

— Sina aga, Jefimka, oled noor poiss, jookse

Tallinna tehnikumi mereinseneer-mehaanika osak. esimene lend.

Seisavad pahemp. J. Maasik, kaptmajor, mere-kad. kooli ülem. Kadett A. Adler, mereinseneer-mehaanika osak. lõpetaja. Kadett V. Käpp, mereinseneer-mehaanika osak. lõpetaja. Mereväe kapten Saltza. V. Päss, tehnikumi inspektor. Ins. P. Gerrets, kaptmajor, merev. tehn. osak. juhataja. Ins. E. Avik, mereins.-meh. osak. juhataja. Kadett R. Brückel, mereins.-meh. osak. lõpetaja, kadett G. Kull, mereins.-meh. osak. lõpetaja.

Istuvad pahemp. prof. F. Dreyer, osakonna juhataja. J. Annuson, tehnikumi õpejõud. Ins. H. Reier, tehnikumi direktor. Kaptmajor J. Herm, merejõudude juhataja. Prof. O. Maddisson, osak. juhataja. Ins. H. Einberg, tehnikumi õpejõud.

õige pööningule, kus poodu, ja sea redel tugevasti paigale, et auline herra pääseks üles.

Jefimka, kes ei tahtnud miski hinna eest majale lähenedagi, jooksis nüüd sinna, tampides viiskudega, nagu puupakkudega.

Stanovoi lõi tuld ja pani piibu suitsema. Ta elukoht oli kaks versta eemal, ta oli ispravniku*) käest äsja joomise pärast kõvasti noomida saanud, sellepärast oli ta nüüd agaruse hoos: õhtu kella kümneks kohale jõudes, tahtis ta ülespoonut viibimata näha. Jegor Mihailovitsch päris Dutlovilt, mis temal siin asja. Ja teel olles jutustas Dutlov leitud rahast ja sellest, mis proua teinud. Dutlov ütles, ta tulnud Jegor Mihailovitschilt luba küsima. Dutlovi suureks ehmatuseks nõudis valitseja ümbrikku näha. Ka stanovoi võttis seda oma kätte ja küsis lühidalt ning kuivalt lähemaid üksikasju.

*) Ispravnik — maakonna politseiülem.

„Noh, nüüd on raha läinud“, mõtles Dutlov ja hakkaski ennast vabandama. Stanovoi aga ulatas raha tema kätte tagasi.

— Vaat' kus talumatsil õnn, — ütles ta.

— Temal seda hädasti vaja, — seletas Jegor Mihailovitsch: — viis alles vennapoja nekrutide vastuvõtmispunkti; nüüd ostab teise muidugi lahti.

— Aa! ütles stanovoi ja läks edasi.

— Ostad siis nüüd Iljuschka lahti, või? — küsis Jegor Mihailovitsch.

— Kuidas teda osta. Jätkub siis rahast? Ja ehk polegi aeg.

— Kuidas arvad, — ütles valitseja ja mõlemad läksid stanovoi järele.

Nad jõudsid fliigeli juure, mille eeskojas ootasid halvalt lõhnavad vahid laternaga. Dutlov käis järel. Vahid olid süüdlaste nägudega, mille põhjuseks võis olla ainuüksi nende läbi rikutud õhk, sest nad ei olnud teinud midagi paha. Kõik vaikisid.

— Kus? — küsis stanovoi.

— Siin, — ütles sosinal Jegor Mihailovitsch.

— Jefimka, — lisas ta juure, — sina noor inimene, käi laternaga eel!

Jefimka oli üleval põrandalauad juba korra seadnud ja nagu näha, oli kõik hirm temast lahkunud. Sammudes üle kahe ja kolme astme hakkas ta teiste ees rõõmsal näol üles ronima, vahete vahel tagasi vaadates ja stanovoile laternaga teed valgustades. Stanovoi järel läks Jegor Mihailovitsch. Kui nad olid üles kadunud, ohkas Dutlov, kes ühe jalaga juba redelile oli astunud ja jäi peatuma. Möödusid paar minutit, sammud üleval pööningul vaikusid: vist olid nad jõudnud keha juure.

— Onu, sind kutsub! — hüüdis Jefimka luugiaguust.

Dutlov hakkas ronima. Sarika tagant paistis laternatule valgel stanovoi ja Jegor Mihailovitschi ülemised kehapooled; nende taga seisid veel keegi seljaga. See oli Polikei. Dutlov ronis üle aampalgi ja ristimärki ette heites jäi seisatama.

— Pöörake ta ümber, siia poole, poisid, — ütles stanovoi.

Keegi ei liikunud.

— Jefimka, sina noor poiss, — ütles Jegor Mihailovitsch.

Noor poiss astus üle aampalgi, pööras Iljitschi keha ümber ja jäi ta kõrvale seisma, kõige lõbusamal pilgul vaadates kord Iljitschi kord ülemuse poole, nagu valge neegri või Juulia Pastran'i näitaja vaatab kord publikumi, kord oma näidatava asja peale, valmis täitma kõiki vaatajate soovisid.

— Keera veel.

Iljitsch pöördus veel, vehkles vähe kätega ja vedas üht jalga liiva mööda järel.

— Käed külge, võtke maha.

— Käsete katki raiuda, Vassilij Borisovitsch? küsis Jegor Mihailovitsch. — Ulatage kirves siia, vennad.

Vahtisid ja Dutlovit oli vaja käskida kaks korda, enne kui nad said liikuma. Noor poiss aga, see käsitas Iljitschi keha nagu tapetud lammast. Viimaks oli nõör katki raiutud, keha maha võetud ja pealt kinni kaetud. Stanovoi ütles, et homme tuleb tohter ja laskis rahva minna. (Järgneb.)

ARSTID ÜRGAJAL.

Peaaegu kõige vanem kõikidest teadusala-dest on arstikunst või -teadus. Igas ainsamas inimeses peitub tung enese tervise kaitseks. Juba ürgajal pidi otsimine või uurimine abinõusid esitama, mille abil vastu astuda võis kahjulikkudele mõjudele inimkehas, mida võitlus kareda loodusega ehk jahipidamised või sõjad enesega kaasa tõid. Et meil küll igasugused juhed puuduvad arstiteaduse ürgaegusse jälgimiseks, on meil aga siiski ajaloolised ülekan- ded, mis tunnustust annavad arstiteaduse are- nemiskäigust ja olemasolust tol ajal. Just niisama, nagu Euroopas keskaja algul, oli ka vana kultuurrahvaste juures, alguses arstiteadusel usuline ja müstiline iseloom omane, olles ligi- dases ühenduses usuliste vaadetega. Nagu näit. kõik preestrid arstid olid, ehk ümberpöördud; see oli nõnda indulaste, egiptlaste, juutide ja greeklaste juures. Indulastelt oleme päranda- nud suure asjatundmisega tehtud tähtsa arsti- mislepingu, mille juures aga kahetseda tuleb, et eriteadlased selle kirjatüki vanaduse juures kahtlevad, püüdes tõeks teha, et see 14. aasta- sajast enne Kristust, kuna teised seda esime- sest aastasajast peale Kristuse sündimist päri- tuks loevad.

Kindlamal alusel on aga egiptlastelt päritud teamised. Egiptust võiks küll nimetada preest- rite võimuriigiks. Loomulikult põhjenesid seal kõik asjaolud puhtusulisel alusel, ja samuti ka, nagu eelpool öeldud, arstiteadus.

Üliloomulikkudel jõududel või võimudel oli preestrite vaadete järele iga haiguse juures suur tähtsus. Oldi näituseks kindlas arvamises ja usus, et pahad vaimud inimkehades üllivõimu oma kätte saanud, kuna siis peaülesandeks oligi arstiteadusel nende väljaajamine.

Kuigi vanade egiptlaste arstiteaduses lau- sumised, unenägude seletused ja muud sarna- sed müstilised abinõud väga tähtsaiks peeti, oli siiski Osiirise preestrite kogemuste ja prakti- liste tööde ning katsete varal kogutud arsti- teadus, õigem ütelda arstimisviisid ja abinõud kaunis rikkalikud. Näituseks on viimaste ko- gutud teadete hulgas üllatava täpsusega vanal ajal Niili ümbruskonnas valitsevate silma- ja nahahaiguste ravitsemine ja haigete toitmise teatud retseptidega. Muidugi teadsid nad ka vähe anatoomiat, milleks laialdane surnute bal- sameerimine esiti kaasa aidanud, kuna iseära- nis hästi kosmeetikat tunti. Ja ainult selles olid nad tõepoolest greeklastest ees. Ent um-

bes 1000 aastat hiljem tarvitasid ilusamad Rooma naisterahvad samu kosmeetilisi aineid, mis varem juba Niili piirkonnas tuntud olid.

Kaubanduse õitseajaga rändas ka teadus üle Vahemere, leides omale kodu anderikaste hellenlaste juures.

Nagu teiste rahvaste juures, oli samuti ka siin arstiteadus õige ligidalt usuga seotud: Asklepios, Apollo poeg, oli arstiteaduse jumal. Tema templites, mis silmapaistvatele kõrgustikkudele, paremaisesse õhuringkondisse, värs-

Arstiteaduskunsti õppimiseks võeti sinna õpilasi ainult „meistrite“ poolt valju eksamineerimisega vastu. Tihti palkasid üksikud linnad omale tuntud arste, nagu näha, oli neile ka nende kõrge lugupidamise järele kõrge honoraar määratud. Suuremalt jaolt olid aga arstidel harilikult tänavatel väikesed poekesed, kus nad haigeid vastu võtsid, ühtlasi operatsioone korda saatsid, ja sealsamas ka apteek. Rohupudelid ja purgid, lantsetid ja noad olid riulitele üles seatud; „meister“ valmistas suu-

Eesti apostliku õigeusu kiriku Sinodi pidulik koosolek, selle kiriku iseseisvaks kuulutamise puhul 23. sept. 1923. **Eesti mitropoliit Aleksander** (X) Sinodi liikmete ja teiste apostliku õigeusu kiriku tähtsamate esitajate hulgas.

kete, jahedate allikate ligiduse olid ehitatud, olid suurepäraseid haigemajad, ja tema altari ligiduses magamine pidi juba imet sünnitama. Tihti said arstimiskunsti saladused preestrite perekondades põlvest-põlve edasi pärandatud ja kust siis viimaks ürgaja tähtsamad arstid võrsusid. Meie n.n. arstiteaduse isa Hippokratel peeti ka omal ajal Askleposi sarnaseks. Igal teadusalal oli tema töö viljakas, mida veel tänapäeval kõrgelt hinnatakse ja millel kindel aluspõhi ei puudu. Ta on kõige täpsema teooria loonud, mis ratsionaalsele arstimisele aluseks on. Ta suri a. 377 enne Kristust.

Aeg-ajalt võõrdusid Greeka arstid usuküsimustest, kuid püsima jäi vana tsunftitaoline ühing, mis kindlustati omapärase vandega.

rema osa rohtusid sealsamas ise. Samuti võttis meister ise kõrgema klassi isikuid vastu, kuna aga alamast soost patsiente oma assistentidele üle andis. Peale seda, kui filosoofid arstimiskunsti oma kätte võtsid, seda teaduslisele alusele üles ehitades, rändasid vanad Greeka arstid Öhtu- ja Hommikumaale välja. Näituseks olid Persia kuningate õuekonnas ainult greeklased ihuarstid, kuid alamsugu ei tahtnud loobuda hellenlaste arstidest. Aastal 219 enne Kristust asus Greeka kirurg Archogothus ilmalinna Tiibeti ääres. Ka siin oli arstikunst preestrite kättes, mis aga osalt juba orjade kätte üle oli valgunud, kes nüüd oma retseptidega omavahel konkureerisid kuni nimetatud hellenlaste sisserändamine suurt ärevust sünnitas; Archo-

gothus oli paari õnnestanud arstimise tagajärjel päevakangelaseks saanud. Kõik, kellel oli nimi ehk varandus, läksid tema juure, ja viimaks läks asi isegi nii kaugele, et talle Rooma kodaniku õigused anti, mis tol ajal ennekuulmatuks peeti. Teisest küljest aga vihati teda ja nimetati „lihunikuks“ ja kutsuti ainult kõige raskematel juhtumistel nõuandjaks. Teiste Greeka arstide sisserändamine rikkus ainult hiljem hellenlaste arstimiskunsti kuulsust. Vali Kato kirjutas oma pojale: „Kui see rahvas oma teadust ikka edasi saadab, siis läheb meie juures kõik hukka. Ma keelan sulle ära Greeka arstide abi tarvitamast. Sul tuleb minu sõnade kui ettekuulutuse peale vaadata... Ent Greeka arstid on omale ülesandeks teinud oma rohtudega meid ära tappa.“

Kõige selle peale vaatamata ei jäänud hellenlaste arstiteaduse mõju areneva Rooma arstiteaduse peale mitte avaldamata. Rikkad ja kõrgemast soost isikud ostsid endile Greeka orje, kes olid arstimiskunsti vilunud, neid maajaarstidena ära kasutades, kuid selle kõrval kujunes isesugune arstline kool vabadest meestest välja. Vabariigi lõpupoole astus korraga Asklepiodes Bitiniast Roomas üles, kellel õnne oma korrektsuse ja greeklase kõnemaani tõttu. Vähe aega hiljem juhtus ta ühest tuliriidast mööda minema, kus parajasti kellegi surnukeha pidi ära põletatama. Ühe pilguga sai ta aru, et see mitte surnud polnud, vaid et tal ainult kangestushoog peal oli. Talle õnnestas selle elustamine, ning sellega oli ta kuulsus kuni jumalduseni tõusnud. Tema arstimisviis oli kõige selle juures väga lihtne. Kõrvale jättes teravid arstimisabinõusid, arstis ta ainult vannituste, hõõrumiste, nälgimiste ehk teatud söökide ja värske õhu käes viibimisega. Ja just maal, kus kõige suurem küllus valitses, oli tarvidus mõistlikumate arstide järele. Ikka enam tuli uusi haigusi juure, mida enesega kaasa tõi mitmesuguste rahvaste rändamine või läbikäimine. Tulid ilmsiks mitmesugused palavikutüübid ja silmahaigused ja peagi praktiseerisid juba spetsialistid-silmaarstid.

Arstide honoraadid tõusid ja tihti pidi arstiabi tarvitaja kogu arstimisaja eest juba teatud summa ette maksma. Pliniuse kirjadest on näha, et keegi haige provintsisit oma arstile 300.000 sestertsi (3½ miljoni Eesti marka) välja maksma pidi. Stertinus, keiser Claudiuse kuulus ihuarst, võttis aastas oma era-praktikaga umbes 600.000 (7 miljoni E. marka) sisse, kuid honoraari tõusmisega andis end peagi tunda teatud sharlatanism. Iga ainsam arstimiskunsti tõusik avaldas uusi metoode, mustates isegi vahest oma kolleege. Kui Anto-

nus Musa keiser Augustuse kord külmavee abiga terveks oli teinud, hakati alaliselt seda abi tarvitama, kuni keiser Eidam selle meetodi ohvriks oma elu pidi jätma, mille järele soojad vannid moodi läksid. Ühed arstisid veiniga, teised jälle kõige vastikumate rohtudega, näituseks oli peavalu vastu kõige parem abinõu ja rohi hiireajud, hambavalu vastu põletatud koerakihv jne. Mõned arstid püüdsid omale kuulsust selle läbi saada, et nad teatrites avalikult operatsioone ette võtsid, teised jälle tänavapoodikestes ning pidasid referaate oma arstimistagajärgedest. Kuulsamaid arste saatis ikka suur õpilaste saatkond haigevoodide juure, kus siis mõni nendest ka kõige lihtsamate haiguste juures kulme kortsutas, et siis pärast arstimist silmapaistvamalt kiitust omada. Arstiteadusega ühes arenes ka ahnus. Nad said juba kõigega valmis, et ainult oma sisetulekuid suurendada, ja sellepärast kavatsesi piire, iseäranis arstirohtude väljaandmiseks luua. Juba Nero püüdis omal ajal arstlist seisust organiseerida. Alamate arstide üle seati üks ülemarst (archiater), kes sellega ühtlasi riigiteenistuses olid, s. o. umbes nagu meie maakonna arst. Nende ülesandeks oli nende alluvate arstide tegevust silmas pidada ja kontrollida, nende loenguid pidada ja uusi kandidaate eksamineerida, kuid pidid selle juures tasuta abi andma ka vaestele, mille eest nad aga igasugusest riigimaksudest vabastatud olid. Nende ülemateks olid omakord keiserlikud ihuarstid (archictri palatini), keda kõige lugupeetavamateks isikuteks õuekonnas peeti. Nende palk oli aastas 600.000 sestertsi. Sarnase arstide organisatsiooni peale vaatamata näib nende seisus esimestel aastasadel pärast Kristuse sündimist ometi palju omast kuulsusest kaotanud olevat. Ning algupärased Hippokratese ja ta kooli põhimõtted näisid ebausuliste abinõude möllus ununevat.

Egüptuse preestrid, Väike-Aasia nõiasalvide segajad ja täheteadlased töötasid käsikäes pärismaalastega, sarnastega, kes arstimises talitasid, nagu lihtkäsitöölised — käsikäes teaduse kokkuvarisemist edustades. Näituseks Tessalus, kes oli kangru õpipoisiks olnud, äkki aga kuulsamaks arstiks Roomas tõusnud, tähendas pärast avalikkuse ees julmilt, et arstiliste teadmiste omamiseks poolest aastast täiesti küllalt olla.

Vähe hiljem valgus veel üks elustav arstiteadusline laine püramiidide imede maalt laiali. Uuesti elustatud sai Augustuse ajal Aleksandria muuseum, mis kõige tähtsamaks ürgaja teaduse arhiiviks olnud; siin töötati Hippokratese õpetused välja ja anatoomiliste teadmiste põh-

jal arenes siis õigepärane haigusprotsesside uurimine. Paremate teadlaste abil oli peagi arstiteadusele uus alus loodud. Siin sai ka kuulus Calenus oma teadusele alguse, kes seda iseäranis edustas paljude tähtsamate töödega.

Nagu näha, on arstiteadus väga palju aega

tarvitanud, kuni see välja on kujunenud puhtteadusaineks. Samuti kui igavalt on välja kujunenud arstiseisus kõigi oma paremate ideaalidega. Ja ometi peame veel tänagi kahetsedes konstateerima fakti, et rahvahulgas leiavad poolehoidu ikkagi ebausulised arstimisabinõud.

M Õ N D A S U G U S T.

Tähtis ülesleidis näitetehnika alal.

Pariisis on paljude teatrite ja biograafide juhatajate juuresolekul demonstreeritud uut tegevusmeetodit, mis arvatavasti kogu nüüdisaja näitetehnika ümber lükab. See tegevusmeetod põhjeneb sellel, et värvilist valgust lastakse selle tarvis ehitatud erilampidest, mille järelduel näitelava ja näitlejate kostüümid otse kui nõiahoobil muutuvad.

Täieline näitelava, mis toa sisseseadet esitas, muudeti selle valguse vaheldusega Itaalia puuaiaks, ilusate lillede ja viljapuudega, mis moodustavad täiesti nõidusliku purpuri, kulla, punase, sinise ja rohelise värvilise kujutuse. Väga imestusvääriliste tagajärgedeni mindi ka näitlejate kostüümide suhtes. Valgekostüümilisel musta rätikuga mässitud tantsjannal nähti korraga suur punane roos rinnal, mille põhivärv vaheldus ilusa sinipuna-rohelises erihelkides.

Pealtvaatajatele demonstreeriti uut tegevusmeetodit siidikanga abil, mis ühtlasi värvi ja kuju vaheldas. See uus abinõu lihtsustab kogu näitetehnikat ja näitelava vaheldust samuti kui teeb võimalikuks luua näitekujusid piirilt erivariatsioonides. Bhm.

Rootsi prints luuletajana.

Rootsi prints Vilhelm, kes tuttav oma kirjanduslike kude kalduvuste poolest, on mõni aeg tagasi avaldanud uue luuletuskogu Greeka nimega „Selene“. Seda kogu on arvustanud Alma Söderhjelm „Vecko-Journali“ ja tähendanud muuseas, et üks kogu vigadest on see, et autor liig tihti tähelepanu juhib oma sünnipärasusele. Arvustaja ütleb, et kogu, eelmisega võrreldes, tagurpidimineku näitavat. Luuletused on sissepoole pöördunud ja neile on omane mingisugune külm nõutus elu ees. Ka ei ole Greeka nimi sobiv ebagreekalisele raamatule.

Prints-luuletajat võib õigusega Bergmanni otsekoheseks õpilaseks nimetada. Ka Josetsoni on ta teades või teadmalt jäljendanud ja teinud seda läbinähtavalt halvasti. Kogu lüürikas puudub loogika, ütleb arvustaja, kuid mõtteluule on see tingimata. Printsi luule on dilettandiluule. Ta on ameti liig kergelt seisukohalt võtnud. Tema sõnatagavara on tähelepandavalt nõrk, tihti maotu ja kuju on sageli liig igapäevane — Ei näi nüüdisaja kriitika armu heitvat kroonikandjalegi. Bhm.

Avaldunud saladus.

Muistsete aegade inimeste ja rahvaste elunähtused on sageli pakkunud mitmeid mõistatusi teadusele, teiste hulgas quipu saladuse, imelise nõör- ja sõlmkirja, mida tarvitasid Inka valitsusele alluvad muistsed perualased enne hispaanlaste tulekut. Ühes palju muuga hävitasid maa valdajad ka selle mõtteavaldusabinõu. Quipukirja katkendid leidub mitmel pool muuseumides, kuid õpetlased on nende tähenduse juures kaua asjata pead vaevanud. Osa teadusmehi kaldus arvamisele, et siin polegi tegemist kirjaga, vaid mingi keeruliselt kokkuseatud arvestusabinõuga. See oletus näib nüüd ka hakkavatki tõestuma, sest Ameerikast tuleb teade, et New-York'i loodusteadusliku muuseumi professor Leland Locke quipu-saladuse on lahendanud. Ta on toime pannud rea kohalikke uurimisi

ja leidnud, et mõned lamburid ja lamba- ning loomakarjade omanikud tarvitavad praegugi mingit nõör- ja sõlm-süsteemi, et selle abil toimetada arvepidamist loomade ostu ja müügi juures. Selle arvestamisabinõu najal, mis näib põhjendatavalt vanale traditsioonile, on kergesti võimalduv muistse quipukirja mõistmine. On ainult imestamisväärt, et seni keegi teadusmeestest ei pannud tähele seda meiegi päivil ette tulevat nõör- ja sõlmkirja tarvitamist.

TOIMETUSELE TULNUD KIRI.

Teie ajakirja viimases numbris on avaldatud Alfred Vaga poolt kirjatükk, mis „EKKKÜ“ II järjekorralise kunstinaütuse arvustus tahab olla. Selles kirjatükis leiduvad minu kohta põhjendamatud jämedused ja muu seas ka inetu kahtlustus plagieerimises. Nimelt leidub minu pildi „Eksootiline teem“ kohta mainitud kirjatükis märkus, et Gauguinil olevat juba niisugune. Loen seda halvaks kahtlustamiseks, milles sihilikkuse lõhn ja nõuan, et arvustaja selgelt näitaks, missugune Gauguini teos sarnaneb niivõrd minu „Eksootilisele teemile“, et kahtlustust põhjendatuks saaks pidada. Oleks soovitatav, et „Agu“ selleks, kui võimalik, mõlemad pildid kõrvu tooks. Kõige austusega A. Jansen, kunstnik.

Tallinn, 26. sept. 1923.

Vastuseks hra Janseni kirjale.

Pea kindlasti tähendama, et mina oma arvustuses hra Janseni otsekohesest plagieerimises süüdistanud ei ole, sest plagiaat tähendab vargust, mille all maalikunsti harilikult mõistetakse teise kunstniku teose või teose osa ülekandmist oma töösse enam-vähem muutmata kujul, nii siis umbes sedasama, mis mõistetakse otsekohese või vaba kopeerimise all. Sarnast vargust mina oma arvustuses konstateerinud ei ole, vaid nimetades hra Janseni maali „Eksootiline teema“ Gauguini maali „Puuvilja kogumine“ jäljendiks, olen sellega ülelda tahtnud, et „Eksootiline teema“ väljendab silmanähtavat rippuvust nimetatud Gauguini maalist, et „Eksootiline teema“ oma idee, motiivi, värvide (koloriidi) ja kujutatud figuuride iseloomulikkusega ilmutab selget ja otsekohest tekkimist Gauguini maali mõju all, et ta on inspireeritud nimetatud Gauguini maalist. Et reproduktsioon Gauguini maalist kõrvu seatuna reproduktsiooniga Janseni maalist minu väidet ainult kinnitada võib, ei ole minul arusaadavalt midagi hra Janseni nõude vastu, neid selles ajakirjas kõrvu ilmutada. Teen seda kohe niipea kui mul korda läheb leida reproduktsiooni nimetatud Gauguini maalist (praegu mul kahjuks seda käepärast ei ole) muidugi mõista kui „Ao“ toimetuse selle võimaliku ja tarviliku leiab olevat. Lõpuks ei saa ma avaldamata jätta oma imestust hra Janseni kirja ebakorrektselt ja väljakutsuva tooni üle, sest minu arvustuses ei leidu kindlasti ei mingisugust sihilikkust ega mingisuguseid „jämedusi“, küll aga heahtlikku erapooletust. Alf. Vaga.

2. oktoobri 1923. a.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

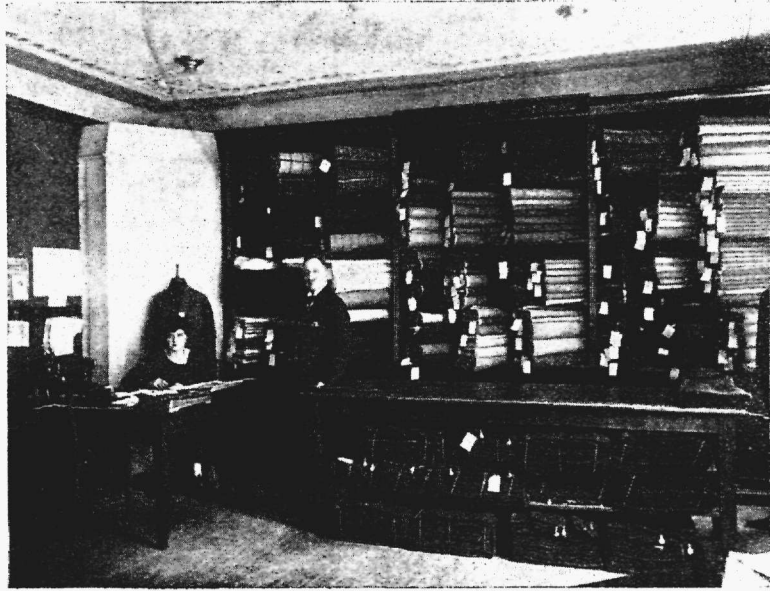
Üks suurematest meeste- ja naisterahva riiete valmistamise tööstustest Tallinnas on

O.-Ü. „ILU“

Tööstuses on kolm osakonda:

Meesterahva, naisterahva ja hiljuti avatud vormiriiete valmistamise jaosk., mis tehniliselt kõige uuema aja nõude kohaselt sisse seatud.

Äri on alalises ühenduses Pariisi ja Londoniga ja on selle läbi temal kõige ajakohasemad riided, moodid ja modellid.

O.-Ü. „ILU“ tehnilisteks töötajadudeks on koondatud enamasti Peeterburi ja Moskva vilunud töötajad; tegeliseks juhiks endine A. M. Mihailovi (keiserliku koja äri) juurelõikaja PEETER TURWA.

Oma suurema kapitali juures on O.-Ü. „ILU“ võimalus töö headusega kui ka mõõdukate hindade poolest laiemaid tellijate ja ostjate nõudeid rahuldada.

O.-Ü. „ILU“ Harju tänav nr. 22. Teisel korral.
Kõnetraat 20-07.

Rätsepaäri P. PÕDDER

Harju t. 36—2.

Eelseisvaks hooajaks olen saanud
Inglismaalt suurema partii riidet.

Kõige uuemad mustrid.

Tellimiste peale valmistan kõiksugu
üliriideid tellijate kui ka omast riidest.

Töö korralik ja maitserikas.

P. Põdder

Harju t. 36—2.

A. Brandmann'i

kõige vanem shokoladi-,
kompveki- ja biskviidi-
---- tööstus. ----

Tallinn, V. Tartu mnt. 4.
Kõnetraat nr. 15-94.

Hooajaks

suures valikus mitmesuguseid

lae- ja laua-
elektriarmatuure

soovitab

Joh. Berner,
Tallinn, V. Karja tän. 12.

Enne, kui mujalt osta üliriideid,

tulge kõige suuremasse 1-se järgu
valmisriiete- ja kalevikaubamajasse

Viru tän. 16.

Meester. osak.: suur valik sügise- ja talvepalituid nahkraedega, ülrikonnad viimastes moodides ja Inglise kummipalituid ilusates värvides.

Naister. osak.: talve- ja sügisemantlid kõige uuemate Pariisi model-
lide järele valmistatud.

Suur ladu kõikisugu kalevikaupasid.

Hinnad võistlusega.

Aupaklikult **D. Aronovitsch.**

SAAPAKAUPlus

Müürivahe t. 9 ja
Vana Kalamaja 26

soovib hooajaks kõiks. moods.
meester. ja naister. jalanõusid,
musti, värvilisi ja lakk-kingi,
oma- ja väljamaa tööstusest.
Koolilastele tugevaid saapaid.

Hinnad vastutulelikud.

Austusega **Köösel ja Kötsi.**

Tervishoidliseks ja arstliseks
otstarbeks

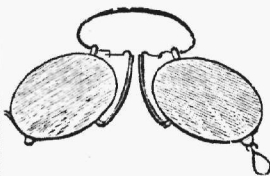
korsettide tööstus

A. Valdt.

Maakri tän. 24, krt. 3.

Näitusel esimesed auhinnad.

Kena kehakuju annavad ainult
minu töökojas valmistat. korsetid

Uuk

- Narva mnt. nr. 4. -

Prillide tööstus.

A. ADAMKA

Tallinn, Vana-Posti tän. 2

Jalanõude kauplus.

Alati saadaval suures valikus
kõige uuema moe järele jala-
nõusid — nii oma töökojas val-
mistatud kui ka väljamaa
omi. Tellimised täidetakse
korralikult, hinnad õig-
lased.

Kõige austusega **A. Adamka.**

AJAKIRJAS

«AGU»

hakkab tuleval nädalal ilmuma
Sven Elvestadi põnev romaan

Dr. Gravenhaği surm ja tema juhtumised peale seda.

See romaan kirjeldab suure kurjategija
sündmusrikast elu ja tegevemist. Kirja-
nik jälgib kurjategija hingeelu ja tegude
põhjusi meisterliku peensusega. Romaan
on algusest lõpuni haruldaselt põnev ja
kaasakiskuv.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse

kirjastusel ilmunud raamatute

nimekiri.

Jaunart Jauram. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 70 mrk.

Jaunart Jaurami jõngermannid. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mrk.

Jõngermannide jandid. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 60 mrk.

Minu kodust. Lasteraamat. J. Lattik. Hind 130 mrk.

Laste Rõõm. Laste ajakiri. Toimetaja E. Enno. Hind 15 mrk. üksik nr. Aastakäik köidetult 250 mrk.

Pütsika. I, II ja III. jagu. M. Kesktla ja E. Maltenek. Hind I. jagu 300 mrk., II. jagu 180 mrk. ja III. jagu 250 mrk.

Kaubateadus I. A. Aljak. Hind 100 mrk.

Kasvatuse radadel. Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mrk.

Tõkkool ja õpekool. Kasvatusteadusline teos. C. H. Niggol. Hind 50 mrk.

Parlament. Riigiteadus. H. v. Gerlach. Hind 35 mrk.

Kuidas kunstlikult nooreks saada. Loodusteaduslised uurimised. Professor Steinach. Hind 30 mrk.

Minu mälestused. Adm. Joh. Pitka memuaarid. Hind 225 mrk.

Sõda Landesvehriga. J. Poopuu. Hind 100 mrk.

Nipet-Näpet. Legendid, anektoodid ja tõsijuhumised. A. Jürgenstein. Hind 50 mrk.

Vähkmann ja Ko. Följeton. O. Luts. Hind 100 mrk.

Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 60 mrk.

Tiibuse Mari ajalikkud laulud. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 35 mrk.

Au langenule. Luuletused vabadussõja kangelastele. A. Kallas. Hind 200 mrk.

Saatuse tujud. Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mrk.

Punased lõunast. F. Grass. Hind 60 mrk.
Frithjof. Norra rahvaeepos. Ümber jutustanud P. Grünfeldt. Hind 75 mrk.

Mele jõumajanduse sihtjooned tulevikus. Prof. A. Kink. Hind 40 mrk.

Täielik malemängu õpetus. A. Burmeister. Hind 135 mrk.

Poiss ja liblikas. Novellid. A. H. Tammsaare. Hind 100 mrk.

Kolm muinasjuttu lastele. Z. Topelius. Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 mrk.

Mida võiks igalüks suguhaigustest teada. Dr. H. Rüttmann. Hind 75 mrk.

Pärisosa. Luuletused. M. Under. Hind 85 mrk.

Käskkivi. Novellid. A. Adson. Hind 85 mrk.

Eestlaste sugu. M. J. Eisen. Hind 200 mrk.

Kaubateadus 2. A. Aljak. Hind 160 mrk.

Immensee. Saksa kirjandus Eesti koolidele. Th. Storm. Hind 60 mrk.

Kadunud mees. Ülipõnev jutustus. C. Bridges. Hind 160 mrk.

Pealadus :

Mooses ja prohvetid. Usuteadusline töö. Ed. Tennmann. Hind 200 mrk.

Laenatud naine. Jutustus Ameerika miljonääride elust. O. Höcker. Hind 50 m.

Keedu ja majapidamise juht. A. Tannebaum. Hind 140 mrk.

Marsi elanikud. Humoreskid. Tõnu Tõres. Hind 25 mrk.

Riigilelu põhijooned. G. Laurentius. Hind 100 mrk.

Individualism. G. Laurentius. Hind 65 mrk.

Kõlbuse jumal. Näidend. K. Laurberg. Hind 40 mrk.

Pealadus T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses Jaani t. nr. 6, Krediit Panga majas, ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes.

Saadaval kõigis paremates raamatukauplustes.

